

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

Факультет геології, географії, рекреації і туризму
Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства
імені Костянтина Нємця

До захисту допустити
Завідувач кафедри _____ Людмила НЕМЕЦЬ
« ____ » _____ 2024 р.

РОЗВИТОК ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Виконала: студентка 6 курсу, групи ГА-21
спеціальності 106 Географія
ОПП «Географія рекреації та туризму»
ГОВОРУХА Аліна Едуардівна
Науковий керівник:
д. геогр. н., професор **СЕГІДА Катерина Юріївна**
Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою

Голова ЕК Тарас ПОГРЕБСЬКИЙ

Секретар ЕК Олена ПЕДЬ
« ____ » _____ 2024 р.

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ	
1.1. Поняттєво термінологічний апарат дослідження.....	6
1.2. Місце подієвого туризму в класифікації туризму.....	10
1.2.2. Характерні риси подієвого туризму.....	17
1.2.3. Класифікація подієвого туризму.....	18
1.3. Функції подієвого туризму.....	21
1.4. Ресурси подієвого туризму.....	23
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНО- ГО ПОТЕНЦІАЛУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ	
2.1. Загальна характеристика Карпатського регіону. Природно- географічні ресурси	27
2.2. Суспільно-культурні туристичні ресурси Карпатського регіону Подієві ресурси Карпатського регіону.....	40
2.3. Подієві ресурси Карпатського регіону.....	46
2.4. Рекреаційне природокористування Карпатського регіону.....	49
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	
3.1. Особливості розвитку подієвого туризму в Карпатському регіоні.....	52
3.2. Розробки подієвих турів за різними тематичним напрямками.....	56
3.3. Перспективи розвитку подієвого туризму в Карпатському регіоні України.....	76
ВИСНОВКИ	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	87

ВСТУП

Актуальність теми. З повномасштабним вторгненням РФ на територію України майже унеможливився розвиток туризму та безпечна робота туристичною сфери. Карпатський регіон України є умовно безпечною територією для відпочинку, що підходить для когорти населення, яка тимчасово обмежена у законодавчих рамках до виїзду з країни.

Подієвий туризм є альтернативною версією інтеграції у пануючий колорит Карпатського регіону, адже дозволяє оглянути не лише природу та культурно-історичні цінності, а й прийняти участь у святах та фестивалях, стати на декілька днів гастрономічним туристом, поціновувачем місцевої музики та культурних звичаїв, включитись у спортивне життя та локальні змагання.

Об'єкт дослідження: подієвий туризм.

Предмет дослідження: розвиток подієвого туризму у Карпатському регіоні України.

Мета дослідження: виявлення особливостей подієвого туризму в Карпатському регіоні України, розробка тематичних турів, висвітлення проблем та перспектив його розвитку.

Відповідно до мети дослідження були поставлені **завдання:**

1. Розглянути теоретичні основи дослідження подієвого туризму, у тому числі навести поняттєво-термінологічний апарат дослідження, сутність та характерні особливості подієвого туризму, надати наявні та власно створені класифікації, дослідити різновиди подієвого туризму, його функції тощо;
2. Дослідити туристсько-рекреаційний потенціал Карпатського регіону, зокрема дати загальну характеристику регіону, розкрити особливості природно-географічних та суспільно-географічних ресурсів, висвітлити особливості рекреаційного природокористування та розглянути ресурси подієвого туризму.

3. Дослідити туристсько-рекреаційний потенціал Карпатського регіону.
4. Визначити особливості розвитку подієвого туризму Карпатського регіону України, зокрема розглянути особливості територію регіону як перспективної туристичної дестинації для розвитку подієвого туризму.
5. Розробити авторські події тури.
6. Визначити перспективи розвитку подієвого туризму в Карпатському регіоні України за допомогою SWOT-аналізу.

При виконанні задач дослідження були застосовані такі **методи**: аналізу та синтезу (систематизація термінологічного апарату «подієвого» виду туризму, аналіз стану розвитку подієвого туризму на прикладі Карпатського регіону України); систематизації (при структуризації класифікацій подієвого туризму); графічний, картографічний (при розробці та укладанні карт для подієвих турів), SWOT-аналіз та інші .

Серед основних **літературних джерел інформації**, які використовувались при написанні роботи можна виокремити: законодавчу базу особливостей розвитку туризму на території України; методичні посібники базовані на теоретичних положеннях географії рекреації і туризму, рекреаційного країнознавства, туристичного обслуговування; відомості зі стану розвитку подієвого туризму з обласних туристсько-екскурсійних станцій.

Апробація результатів. Результати дослідження були апробовані під час власних подорожей територією Українських Карпат, що підтверджено прикріпленими фотографіями. Брала участь за темою кваліфікаційної роботи магістра у Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон-2024: суспільно-географічні аспекти» за доповіддю «Події ресурси Карпатського регіону як складова туристичної привабливості» та II Міжнародній науково-практичній конференції «Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України» 2024 року з доповіддю «The

hospitality industry of the Ukrainian Carpathians under martial law», опубліковані тези доповідей [8, 9].

Практичне значення полягає у можливості подальшого використання висвітлених перспектив розвитку подієвого туризму на базі SWOT-аналізу; впровадження стратегій розвитку подієвого туризму Карпатського регіону, а також розробці тематичних подієвих турів, аналізуючи отримані результати проведеного дослідження.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра викладена на 93 сторінках, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота проілюстрована картами, схемами, діаграмами, таблицями та фотокарточками (12 таблиць та 25 рисунків).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ

1.1. Поняттєво термінологічний апарат дослідження

Поняттєво-термінологічний апарат, який використовується авторкою в дослідженні подієвого туризму та туризму загалом, не має визначеної системи дефініцій, через різнорідність у підходах до розгляду й трактування, відповідно і класифікаційних інтерпретаціях даного виду туризму дослідниками. Суттєві відмінності між визначеннями досліджуваного поняття пов'язані зі змінами світових тенденцій, а значить і актуальністю певних «подій». Також на трактування даного поняття впливає сфера наукового дослідження: географічна, економічна, маркетингова, соціологічна, історична. Можна зустріти інші визначення «подієвого туризму» такі, як «event-туризм», «фестивальний туризм».

Дефініція «подієвий туризм» утворюється в результаті складання двох понять «туризм» (табл. 1.1) та «подія» (табл. 1.2), тому доцільним є надати визначення даним термінам окремо.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «туризм» (складено автором)

Автор	Визначення, джерело
Закон України «Про туризм» (1995)	дочасний виїзд особи з місця постійного проживання в професійно-ділових, оздоровчих або пізнавальних цілях без зайняття при цьому оплачуваною діяльністю [30]
UNWTO (Всесвітня туристична організація ООН)	соціальне, культурне та економічне явище, що передбачає пересування людей до країни або місць поза їх звичайним середовищем для особистих або ділових/професійних цілей [7]
Словник української мови	подорожі, втілені за визначеними маршрутами у своїй країні або за її межами; об'єднують відпочинок з пізнавальною метою та елементами спорту [32, с. 326]
Oxford Dictionary of Geography	створення свята (making a holiday), яке зумовлює перебування поза звичним місцем проживання (normal place of residence), і має тривати від 24 год, що може ґрунтуватись на культурних, історичних і соціальних пам'ятках (attractions) міського (urban)

Продовження таблиці 1.1

	центру, або ж на зацікавленні до іншого довкілля (appeal of different environment) [42]
The Penguin Dictionary of Human Geography	короткострокове переміщення осіб у місця (destination), відмінні від їх типових місць роботи та проживання, діяльності, якою вони там займаються, та послуги, призначені для задоволення їхніх потреб. Така подорож зазвичай виконується протягом вільного часу з рекреаційною або святковою метою [42]
Н. Крачило (1980)	рекреація як форма активного відпочинку, що поєднує відновлення працездатності з оздоровчими, пізнавальними, спортивними та культурно-розважальними цілями [15]
О. Бейдик (1997)	масова форма подорожей і відпочинку, спрямована на ознайомлення з навколишнім середовищем, з акцентом на екологічну та освітню складові й інші функції [4]
Т. Сокол (2006, 2012)	Рекреаційна діяльність, пов'язана з подорожами, виконує економічні, політичні, культурні функції на рівні особистості й суспільства; включає галузі сфери послуг для організації подорожей [36]
	галузі сфери послуг у комплексі, де виробляють, реалізують і наприкінці споживають послуги, які пов'язані з організацією туристичних подорожей [37]
Ю. Чаплінський (2011)	соціально-економічна діяльність, яка забезпечує туристам комплексну реалізацію туристичних продуктів споживачу (туристу) поза місцем проживання без отримання доходу з метою задоволення його потреб [40]

Таблиця 1.2

Визначення поняття «подія» (складено автором)

Автор	Визначення, джерело
Академічний тлумачний словник	1) дія у минулому, теперішньому чи майбутньому; явище, факт суспільного або особистісного буття; 2) те, що порушує усталений, звичний хід життя; що-небудь ґрунтовне, визначне[3]
J. Goldblatt	особливий період часу, проведений з використанням ритуалів та обрядів для задоволення характерних потреб [2]
С. Мельниченко (2010)	це виняткові заходи, які цілеспрямовані на промоцію брендів, товарів та послуг, а також компаній за підтримкою яскравих та пам'ятних подій [18]

Продовження таблиці 1.2

І. Писарева О. Радіонова М. Приходько (2020)	заходи з ціллю створення рекламного повідомлення, заохочення туристів, занурення учасників в надзвичайну атмосферу території [26]
Г. Олексюк І. Ангелко Н. Самотій (2020)	передбачена соціально-суспільна подія, яка відбувається у визначений час з визначено ціллю та має певне відлуння у соціуму [20]
Т. Повалій Н. Світайло (2021)	явище публічного життя, що проводиться з ціллю привернення уваги визначеної аудиторії до компанії (організації, групи осіб), їх діяльності та продуктам [27]

1.1.2. Поняття подієвого туризму в Україні та в світі. Результуючи синтез (рис. 1.1) понять «подія» і «туризм» можна виокремити подібні та відмінні риси з дефініцією «подієвий туризм».

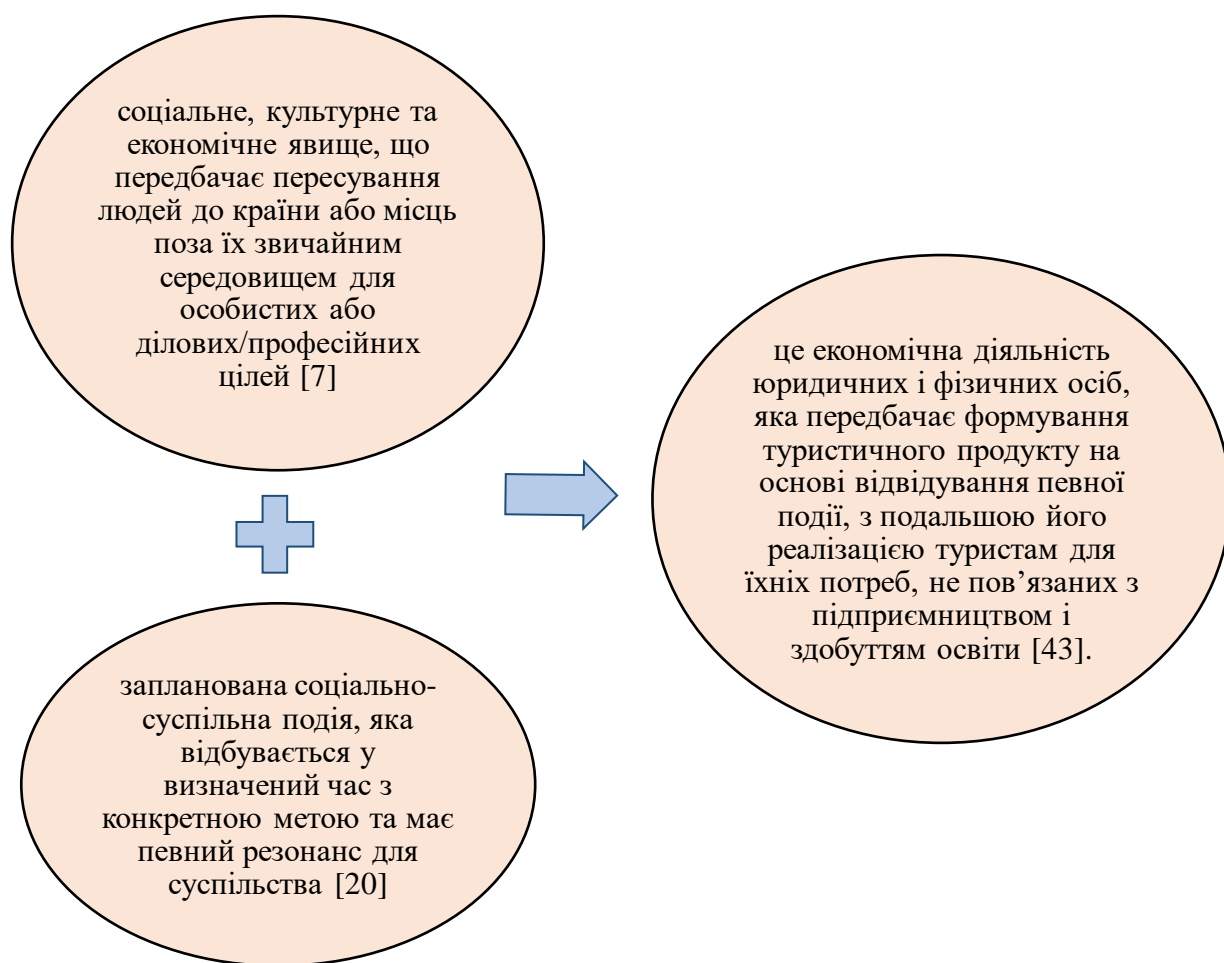

Рис. 1.1. Синтез дефініції «подієвий туризм»
(складено авторами за [7, 20, 43])

D. Getz зазначає у своїх працях, що event tourism – це вид туризму, який спрямований на комплексне використання можливостей події задля розвитку туристичної дестинації [1].

Л. Устименко зазначає, що подієвий туризм – це подорож, ціллю якої є участь або споглядання за певної подією (карнавал, фестиваль, свято, церемонія, спортивне змагання або природне явище тощо), що намічає наявність спеціальних туристичних ресурсів та відповідної підготовки [39].

Е. Лакомов описує у своїх працях, що подієвий туризм – це туристична діяльність, що пов'язана з подіями та явищами, які привертають увагу за рахунок своєї унікальності, екзотичності, неповторності та дозволяють задовольняти потреби великої кількості туристів з різних країн [5].

А. Парфіненко зазначає, що івент-туризм – це планування систематичного характеру, подальша розробка та маркетинг для спеціальних заходів. Івенти виступають каталізатором розвитку інфраструктури, відповідно економічного зростання і туристичних потоків, що забезпечує формування позитивного туристичного іміджу [23].

О. Бейдик, О. Топалова, Т. Новосад синтезують дану дефініцію як унікальні пропозиції в туризмі, які включають не тільки традиційний відпочинок, а й участь у найяскравіших та незабутніх світових подіях [5].

К. Вовк виокремлює як комбіноване поняття, що охоплює подію та комплекс заходів щодо організації івенту, визначеного місця і часу проведення, а також утворення і координація туристичних потоків до місця події [6].

Аналізуючи різносторонні погляди дослідників подієвого туризму, можна визначити його як економічну діяльність юридичних і фізичних осіб, що передбачає собою формування певного туристичного продукту на основі відвідування відповідної події, з подальшою його реалізацією туристам для спеціальних потреб, не пов'язаних з підприємництвом і здобуттям освіти [43].

Можна також виокремити два різні підходи до трактування дефініції поняття «подієвий туризм»: 1) розглядається як інструмент для регіонального або державного розвитку (ринковий сегмент); 2) розглядається як динамічний процес втілення унікальної туристичної пропозиції (взаємодія складових: територія – час – подія – споживання – турист).

Всесвітня туристична організація (UNWTO) вважає одним із найперспективніших векторів розвитку туристичної сфери подієвий, або івент-туризм (eventtourism). Чіткого визначення для дефініції «подієвий туризм» немає через відсутність чітких класифікацій у туризмі спочатку, та різносторонність поглядів дослідників – потім. Івент-туризм розглядають як задоволення емоційних потреб, як економічну складову, як багатоплановий елемент задоволення пізнавальних потреб, як можливість привернути увагу до певною важливої чи резонансної теми, як складову розвитку професійного та ділового життя людини, у розрізі менеджменту й маркетингу.

1.2. Місце подієвого туризму в класифікації туризму

Дефініція «подієвого туризму» була введена в термінообіг у 1987 році, до цього часу тури існували як культурно-пізнавальні з визначеною тематикою: спортивна, гастрономічна, історична – в залежності від певного виду події. Відповідно від плину часу та актуальності подій можна вивести етапи розвитку та модернізації подієвого туризму (табл. 1.3).

Таблиця 1.3
Історичні етапи розвитку івент-туризму [28]

Назва етапу	Часовий проміжок	Головні події
Перший етап - початковий	Найдавніші часи – перша половина XIX століття	Будь-які подорожі на свята чи змагання, ярмарки, карнавали, коронації, паломництва до святинь.
Другий етап - становлення	II половина XIX – II половина XX століття	Торговельно-промислові виставки, спортивні змагання, карнавал в Ріо-деЖанейро, відкриття Суецького каналу
Третій етап - масовість	II половина XX століття – наші дні	Виникають сотні подій, які бажають побачити або взяти в них участь мільйони туристів. Олімпійські ігри, музичні фестивалі, церемонія «Оскар», Октоберфест, покази мод та десятки інших.

Перший етап зародження подієвого туризму припадає на найдавніші часи і до першої половини XIX століття (табл. 1.3). Передували появі власне подорожі, що мали на меті відвідування ярмарок, свят, змагань, коронацій, карнавалів або паломництво до святинь. Яскравими прикладами подій того часу були: Олімпійські ігри в Давній Греції, коляда, свято Купала чи Перуна, свято Діоніса. Події тоді носили переважно місцевий чи національний характер.

Ярмарки, у свою чергу носили не тільки рекреаційний та розважальний характер, а й економічний. Характерними для ярмарок були видовища, які носили обов'язковий характер, наприклад, це могло бути театральне дійство, яке відвідували короновані особи. Ярмарки у Венеції були не лише театральними, а й релігійними (ярмарок Вознесіння) [28].

З плином часу, набираючи більше розголосу за рахунок активних подорожей людей, після етапу Великих географічних відкриттів, події почали привертати увагу як місцевих, так і туристів з сусідніх держав (іноземців). Однією з знакових подій того часу можна назвати Венеціанський карнавал, який зберіг свою вишукану автентичність і у наші дні. Карнавал з часом почав перетворюватись на грандіозне шоу, у якому брали участь різні верстви населення за статусом, економічним положенням, віком.

Існувало і багато інших, менш відомих подій. Наприклад, півний фестиваль Октоберфест, який локалізувався у Німеччині, мав свої витоки з весілля кронпринца Людвіга та принцеси Терези Саксонської-Гільдбургхаузької [28].

З більшим проявом цікавості не лише місцевих жителів, а й жителів сусідніх держав до тематичних подій, починає своє становлення подієвий туризм (табл. 1.3), що є другим етапом у періодизації. Це вже були організовані подорожі, розголосу які набули завдяки Томасу Куку, коли він почав возити групи людей до лондонського Гайд-парку, де були розташовані торгівельно-промислові виставки. Надалі Кук займався організованими поїздами в Париж на Єлисейські поля.

Не менш економічно значуща подія сталася наприкінці XIX ст., коли було відкриття Суецького каналу. Дана подія перетворилась на туристичне шоу. На відкриття та проходження каналу першими на кораблях були запрошені короновані особи, політики, послы. Після шанованих гостей на кораблях слідували туристи, подорож яким організував вищезгаданий Томас Кук [28].

Відомою подією другого етапу також були карнавали у Ріо-де-Жанейро, що переманили характерні риси, притаманні італійським та французьким карнавалам.

Другий етап не характеризувався регулярною масовістю подій, туристичні подорожі були здебільшого організовані активними подорожуючими учасниками власноруч, явище як масові та регулярні події тури лише починало своє становлення [28].

Третьому етапу (табл. 1.3) напроти притаманні риси організованості, масовості та регулярності при організації подієвих турів. Передумовою до даних характерних рис етапу стали: всесвітня відомість подій, популярність, рекламні кампанії для підвищення рівня туристичних потоків.

Таким чином, події стають візитівками певних міст, формуючи їх туристичну привабливість. Сюди можна віднести Венеціанський та Бразильський карнавали, спортивні події масового характеру: Олімпійські ігри, чемпіонати світу, чемпіонати континентів з різних видів спорту, Каннський і Берлінський кінофестивалі. Починають набирати свою популярність і гастрономічні фестивалі: Октоберфест, Паризький салон, Фестиваль морепродуктів [28].

В етапі масовості, головним чином, країни та міста намагались досягнути своєї популярності за рахунок прояву індивідуальності, автентичності, помпезності, діючи на емоційну складову відвідувачів. Туристична привабливість починає досягатись за рахунок невичерпних ресурсів – подій, які можуть бути у будь-який період та підходи всім когортам населення. Здобуті враження від подорожей виступають рушійної

силою для відвідування нових подій, у тому числі і територій, за рахунок чого підвищується цікавість до вивчення особливостей країн і народів.

Наразі подієвий туризм розглядають як самостійний вид туризму, в основі якого лежить мета відвідати певну подію чи взяти участь у певній справі, які відбуваються поза межами постійного проживання особи [6].

Складності проведення чіткої межі між подієвим туризмом та іншими різновидами туризму (культурно-пізнавальний, діловий, спортивний, гастрономічний, екологічний) існують через багатогранність, тому доцільним є виокремлення мети (рис. 1.2) подорожування – це має бути конкретний захід чи подія, на яку націлена подорож різностороннього характеру.

У працях J. Goldblatt івентивний туризм виступає в ролі забезпечення потреб, бажань людини, але не виокремлюється як окремий вид туризму [2].

D. Getz у своїх напрацюваннях надавав визначення event tourism – це вид туризму, який спрямований на комплексне використання можливостей події задля розвитку туристичної дестинації. Виокремлюючи подієвий туризм як вид, він відносив його до класової ознаки мети [1].

Так, В. Ф. Кифяк у своїх працях розглядає класифікацію видів туризму за метою, де окремо відзначає тематичні категорії подієвого туризму: релігійний, спортивний, діловий; він не відокремлює окремо подієвий туризм як вид туризму [14].

Розглядаючи посібник П. Р. Пуцентейло, можна простежити подібну тенденцію, що є структуризація туризму за видовою характеристикою у тематичному розрізі, де подієвий туризм розглядається лише у якості ресурсів для певного виду туризму (гастрономічний, релігійний, діловий, спортивний, клубний) [31].

Лише у працях Т. Г. Соколова знайшлося місце для виокремлення подієвого туризму (рис. 1.2) як виду у загальній структурі туризму. Його віднесли до рангу «за метою», виділивши окремі структурні одиниці подієвого туризму за самостійні [35].

Класифікаційна ознака	Види туризму
1	2
1 Географічний принцип	1.1. Внутрішній 1.2. Міжнародний
2 Напрямок туристичного потоку	2.1. В'їзний 2.2. Виїзний
3 Мета поїздки	3.1 Культурно-освітній 3.2 Оздоровчо-лікувальний 3.3 Релігійний 3.4 Спортивний 3.5 Подієвий 3.6 Шоп-тури
4 Джерело фінансування	4.1. Соціальний 4.2. Комерційний
5 Спосіб пересування	5.1. Пішохідний 5.2. Транспортний 5.3. Змішаний
6. Туристична програма	6.1. Традиційна 6.2. Екзотична 6.3. Екологічна
7. Кількість учасників	7.1. Індивідуальний 7.2. Сімейний 7.3. Груповий
8. Тривалість перебування	8.1. Уїкендовий (1-2 доби) 8.2. Короткотривалий 8.3. Середньотривалий 8.4. Довготривалий
9. Розташування туристичного місця	9.1. Гірський 9.2. Водний 9.3. Сільський зелений 9.4. Міський
10. Інтенсивність туристичного потоку	10.1. Цілорічний 10.2. Сезонний (літній, зимовий, міжсезонний)
11. Організаційна форма	11.1. Організований 11.2. Неорганізований
12. Організаційні засоби	12.1 Пекідж-тур (комплексний) 12.2 Інклюзив-тур (індивідуальний)
13. Клас обслуговування	13.1 V.I.P. 13.2 Люкс-апартамент 13.3 Люкс 13.4 Перший 13.5 Туристський 13.6 Кемпінг

Рис. 1.2. Місце подієвого туризму в класифікації туризму [44]

Подієвий туризм займає виняткове місце у структурі туристичних послуг. Найбільшим попитом для людей у будь-якій сфері життєдіяльності користуються новинки, зокрема це продукти та послуги, які будуть унікальними, цікавими, видовищними, ексклюзивними.

З огляду на це, саме подієвий туризм може стати візитівкою території. Він дозволить забезпечити постійний потік туристів, а отже і матеріальний потік, створюючи тим самим підґрунтя для соціального, економічного, промислового, індустріального та інших видів розвитку.

У поєднанні із комплексом туристичних продуктів, подієві тури створюють індустрію дозвілля (leisure industry), яка відповідно охоплює:

- готельний бізнес;
- центри дозвілля;
- культурно-видовищні і дозвілєві установи;
- заклади активного відпочинку;
- клуби-ресторани, кафе-клуби;
- сімейні рекреаційні комплекси;
- державні зони відпочинку і історико-культурні місця [14].

Подієвий туризм виступає мультидисциплінарним напрямом, що інтегрує різні аспекти інших видів туризму. Його популярність зумовлена тим, що події стимулюють туристичну активність, забезпечують соціально-економічний розвиток регіонів і сприяють збереженню та популяризації культурної спадщини. Задля кращого розуміння місця подієвого туризму у загальній класифікації туризму доцільно дослідити відмінності з традиційними видами туризму (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Порівняльна характеристика подієвого туризму з іншими видами туризму [38]

Ознаки порівняння	Традиційні види туризму	Подієвий туризм
Періодичність проведення	Не встановлюється	Чітко регламентована
Характер проведення	Постійний Сезонний	Приурочений до певної події, несезонний

Продовження табл. 1.4

Організаційне забезпечення	На засадах операційного менеджменту	На засадах проектного менеджменту
Мета	Переважно комерційна	Комерційна або соціальна
Джерела фінансування	Переважно за кошти туристичних фірм	За рахунок туристичних фірм, бюджетних коштів, інвесторів, спонсорів
Вплив на індустрію дозвілля	Є її основою	Доповнює і стимулює розвиток
Охоплення відвідувачів	Переважно невеликі групи людей	Характеризується масовістю
За методом розміщення	Стационарний Пересувний	Переважно стационарний
Умови ефективності	Залежить від конкурентоспроможності турпослуг	Залежить від поінформованості населення, реклами події та піаракцій навколо неї
Мотивування	Фізіологічні та духовні потреби особи	Суспільні вподобання, пізнавальна цінність, статус, мода престиж, значущість події
Додаткові вигоди	Формування туристичних потоків, зростання кількості робочих місць, наповнення бюджетів	«Синергетичний» ефект впливу на розвиток різних секторів економіки та туристичної дестинації
Залежність від суспільних вподобань	Часткова	У повній мірі
Залежність від сезону	У повній мірі	Часткова
Інформаційний ефект	Тимчасовий	Довготривалий

Аналізуючи порівняльну характеристику подієвого туризму (табл. 1.4) з традиційними видами туризму, можна зазначити, що даний вид є універсальним, адже частково залежить від сезону, характеризується масовістю за рахунок гарно проведеною рекламної кампанії.

Він може бути дотичним до будь-якого виду туризму, підвищуючи туристичну привабливість певного регіону. За рахунок довготривалого інформаційного ефекту та вражень від події стимулює до повторного відвідування схожих тематичних подій, чи створює попереднє враження до нових та ексклюзивних подій, які тільки входять в туристичну моду [14].

Подієвий туризм можна використовувати як стимулюючий додатний фактор до певного регіону дестинації або непопулярного напрямку чи виду туризму.

1.2.1. Характерні риси подієвого туризму. Розглядаючи івент-туризм та його головну складову «подію», яка і є мотивуючою силою та результатом подорожі, можна зазначити, що всі інші характерні риси будуть варіюватись від основної складової даного виду туризму.

До характерних рис подієвого туризму відносять [43]:

- можливість комбінувати з іншими видами туризму;
- всесезонність (можливість проведення подій у несезон дозволяє згладжувати сезонні коливання туристичних потоків);
- інноваційність туристичного продукту (існує постійна пропозиція нових івентів);
- масовість (можливість долучення місцевих жителів до туристичних груп);
- інтерактивність (можливість взяти участь у спеціальній події, бути активним учасником);
- видовищність.

Також даний вид туризму характеризується важкою прогнозованістю стосовно туристичного потоку, навіть за визначенням характеру івентів та терміну їх проведення у локалізації дослідження.

Подієвий туризм стимулює туристів до повторного відвідування регіонів туристичної дестинації, але вимагає підтримання наступних критеріїв: видовищність, креативність та залучення інновацій. Немаловажну роль відіграє емоційна складова, що отримується за рахунок вищеперерахованих позицій. Перевагою, у даному випадку, є невичерпність ресурсної бази через можливість поновлення переліку заходів, подій, зміни локалізації проведення, тематики та інших складових [38].

Але масовість івентивного виду туризму корелюється поінформованістю людських мас, відповідно успішно складеною системою

маркетингу, що може бути розрахована на певну когорту населення, або йти загальною рекламною кампанією. За рахунок гарно організованою події досягається пролонгаційний ефект від рекламних дій, відповідно стимулюючи за рахунок ефекту навіювання позитивну реакцію на наступні реклами, підвищуючи відвідуваність заходів [38].

Існує залежність від суспільної думки, статусу події та її престижу, адже кожен туристичний сезон формується певний тренд, мода, що буде впливати на популярність певної події.

За рахунок існування неklasичних туристичних ресурсів, коли більше увага спрямована на отримання емоцій та вражень, можна стверджувати про відсутність прямої залежності від наявності класичних туристичних ресурсів.

Аналізуючи дані позиції, можна зазначити, що дотримання даних рис подієвого туризму вимагає постійного залучення додаткових ресурсів різного характеру, але, у той же час, дані зусилля гарно окупаються через невичерпність та мобільність, поліхарактерність ресурсів.

Івент-туризм можна поєднувати з будь-якими видами туризму, таким чином, створюючи нішу для колекціонування вражень різних тем та планів. Дана характеристика дозволяє популяризувати маловідвідувані туристичні локації, розвинути малопопулярні види туризму та надати їм нового бачення для туристів. Разом з цим буде забезпечуватись рентабельність інвестицій у туристичні проєкти.

1.2.2. Класифікація подієвого туризму. Івент-тури класифікують за видом події або типом подорожі. Чітко визначеної класифікації подієвих турів не існує, найбільш повний розгляд можна знайти у працях Л. Устименко. Існує місткий вибір критеріїв класифікації подій, але варто розглянути основні [43]:

- з позиції доречності внесення до івентивного портфеля DESTИНАЦІЇ (Ю. Забалдіна, А. Тараненко [43]);

- за цільовою аудиторією та територією охоплення (С. Герасимов, Г. Тульчинський, Т. Лохина [43]);
- як об'єкти івент-менеджменту (В. Мисик [43]).

Розглядаючи класичні положення щодо класифікації івентивного туризму, можна виділити додаткові складові у структурі (рис. 1.3). Дана схема є подібною до загальноприйнятих класифікацій туризму, коли до головних ознак відносять: мету, місце проведення, організаційні основи, категорію осіб, видову складову та організаційні форми.

масштаб	форма проведення	тематична спрямованість	функціональна спрямованість	частота проведення	вікові категорії	організатор	
місцевий	ярмарка	предметно-подієвий	комерційний	регулярна	дитячі	туроператор	
регіональний	фестиваль		діловий		пізнавальний	молодіжні	сторонні державні структури
	свято		розважальний				
	концерт	освітній	проведення на постійній основі	змішані			
національний	турнір	змагальний			міжнародні організації		
	унікальна подія	освітній					
	конгрес	художньо-літературний					
міжнародний	форум		змішаний				
	змагання						
	конкурс						

Рис. 1.3. Класифікація івентивного туризму (складено автором за [6, 14, 33])

Самі івенти найбільш класично розглядаються у працях G. Bowdin, J. Allen, W. O'Tool, R. Harris, I. McDonall. Дані автори виокремлюють події за розміром і масштабом проведення (івенти місцевого та національного значення, мега івенти та hallmark events), а також за змістом (культурні, спортивні та бізнес-івенти) [14].

Класифікація Л. Устименко (рис. 1.4) є дещо подібною до іноземних напрацювань, зокрема зберігається масштабна та тематична складова, але у призмі туризму класифікаційних характеристик значно більше, що зображено на схемі нижче [39].

За використанням відповідних туристичних ресурсів:

- природо-орієнтований подієвий туризм – орієнтація на природні ресурси, унікальні природні явища (північне сяйво, виверження вулканів тощо);
- суспільно-орієнтований подієвий туризм – орієнтація на суспільні ресурси (релігійні, громадські, мистецькі, історичні, спортивні та політичні).

За тематикою основного заходу:

- спортивні – Олімпійські ігри, чемпіонати світу та континентів;
- релігійні – Сходження Благодатного Вогню на православну Пасху (Єрусалим, Ізраїль);
- мистецькі – Каннський кінофестиваль (Канни, Франція), фестиваль античного театру (Арлі, Франція);
- гастрономічні – міжнародний пивний фестиваль "Октоберфест" (Мюнхен, Німеччина);
- політичні – Всесвітній економічний форум (Давос, Швейцарія);
- торгово-економічні – аукціони – Сотбі (Лондон, Великобританія), ярмарки – Національний Сорочинський ярмарок (Великі Сорочинці, Україна), автосалони – Токійський автосалон (Токіо, Японія), авіасалони – Авіасалон Ле Бурже (Париж, Франція);
- церемонії – інавгурації, коронації, вінчання монархів та знаменитостей, вручення премій – премія "Оскар" (Лос-Анджелес, США) та Нобелівська премія (Стокгольм, Швеція) тощо;
- історико-культурні – День Святого Патрика (Дублін, Ірландія);
- флористичні – фестиваль бонсай (Нара, Японія); день апельсинів (Амстердам, Нідерланди) та фестиваль фіалок (Тулуза, Франція);
- модні покази – покази мод у Мілані, Токіо та Нью-Йорку;
- культурно-розважальні – Венеціанський та Бразильський карнавали;
- громадсько-патріотичні – дні міст, сіл, пам'ятних дат.

За масштабом події:

- міжнародного рівня – Бразильський карнавал, Олімпійські ігри;
- національного рівня – фестиваль у Шешорах на Україні;
- регіонального – свято різника на Закарпатті, спортивні змагання регіонального рівня;
- місцевого (локального) рівня – дні міст, сіл.

За регулярністю проведення події:

- регулярні події та заходи – Канський кінофестиваль, Олімпійські ігри;
- унікальні події – відкриття Суецького каналу, весілля британського принца Вільяма.

Рис. 1.4. Класифікація подієвого туризму
(складено автором за Л. Устименко [39])

1.3. Функції подієвого туризму

Функції подієвого туризму будуть посилюватися або послаблюватися порівняно з функціями, які притаманні туристичній діяльності загалом, за рахунок впливу суб'єктивних й об'єктивних факторів.

Аналізуючи напрацювання М. Ганкіної, М. Колосінської, Л. Кривеги, О. Головащенко, А. Кузьменко, І. Писаревський, І. Жука, до функцій подієвого туризму можна віднести: економічну, культурно-просвітницьку, соціальну та екологічну, гуманітарну [43].

Економічна функція розкривається зокрема у виробничій – це створення додатної вартості у економіці, шляхом створення доходу за рахунок отримання прибутку туристичними фірмами та суміжними підприємствами; це створює позитивну динаміку зайнятості населення за рахунок створення нових робочих місць. Відбувається економічне вирівнювання, тобто згладжування рівня розвитку між економічно розвиненими регіонами з недостатньо економічно розвиненими. Поступово виконується зовнішньоекономічна функція, коли відбувається явище «невидимого експорту» – сума ввезеної туристами валюти перевищує суму її вивозу. За рахунок цього відбувається відновлення матеріально-технічної бази туристичної інфраструктури, поступають інвестиції коштів на реставрацію пам'яток історико-культурної спадщини, на природоохоронні заходи [43].

Культурно-просвітницька функція забезпечується розширенням світогляду людини, що впливає на формування естетичних вподобань (світоглядна); пізнавальна, коли проходить процес накопичення та поглиблення знань; естетична – за рахунок формування естетичних смаків та виховна – у період залучення соціальної когорти до духовних та моральних цінностей [43].

Соціальна функція сприяє відновленню сил та відповідно працездатності (оздоровча/рекреаційна), паралельно з цим відновлюються

психофізичні ресурси людини. Під час подорожей людина задовольняє свою соціально-комунікативну функцію (активно або пасивно). Соціально-політична складова втілюється за рахунок миротворчих місій, розвитку мирних, дружніх відносин між народами, релігійними колами, етносами та національностями, прибічниками певних політичних сил [43].

Екологічна функція полягає у природоохоронній діяльності, збереженні природно-рекреаційних багатств. Можлива також активна діяльність з туристичних акцій чи організації переїзних лекцій (освітня/трудова мета) – висадка дерев, очищення пляжів, лекції з підвищення свідомості економії ресурсів, використання альтернативних видів енергетики чи повторного перетворення [43].

Гуманітарна функція досягається за рахунок створення культурних та наукових містечок, проведення вистав у масштабі міста на основі певного тематичного заходу. Наприклад можуть організовуватись мегавистави чи наукові конференції на регіональному чи міжнародному рівнях [43].

Також науковці виділяють просвітницько-виховну, психологічну, іміджеву та латентну функції івент-туризму. Останні дві зустрічаються лише у подієвому туризмі [43].

Просвітницько-виховна функція реалізується через призму підвищення свідомості учасників подій, долучення їх до духовних, релігійних, екологічних, соціальних цінностей [43].

Психологічна функція втілюється у розвантаженні організму, всебічної рекреації, лікування та підвищення якості здоров'я за рахунок подієвого туризму, як дотичного явища [43].

Латентна функція забезпечується за рахунок того, що подія виступає інформаційним подразником, за рахунок чого формується потреба в потенційного споживача послуг [43].

Іміджева функція характеризується підвищенням рівня туристичної привабливості району дестинації, долаючи сезонні коливання потоку туристів

навіть за відсутності туристичних ресурсів, за рахунок підвищення рекламної кампанії певної події, її значущості та слідувань модним тенденціям [43].

1.4. Ресурси подієвого туризму

Подієві ресурси – це подія або явище, які підсилені мотиваційними факторами, належать до чинників динамічного характеру, які впливають на формування туристичних потоків і комплексів. Дані ресурси включають найбільш суттєві та актуальні прояви суспільного буття, акцентуючи моду на глобалізацію, екологію, активний і здоровий спосіб життя, переконання й уявлення про стиль і стереотип поведінки людини у соціумі [33].

Подієві ресурси входять до структури туристичних ресурсів, адже являються потужним важелем впливу на низку динамічних показників популярності туризму.

Подія, у свою чергу, має мультиплікаційний характер – тобто має вплив на динаміку та розвиток інших секторів економіки, в тому числі й на туристичну індустрію (наприклад чемпіонат Європи з футболу Євро-2012 в Україні). Дана подія спровокувала активне включення всієї економіки країни для проведення чемпіонату, від виробничого сектору до сфери послуг, акумулюючи навколо себе потужний матеріальний ресурс.

Ключовим фактором у визначенні приналежності до подієвих ресурсів є подія або явище, які класифікують за рядом характерних ознак. Найбільш доцільніше та повніше розкрив класифікацію подієвих ресурсів І. В. Сміль, виокремивши тематичну складову (класифікація подієвих ресурсів за тематикою).

За аналогією класифікації туристичних ресурсів він виділив подієві ресурси за масштабом [33]:

- глобального (спонукають подорожувати світом, континентами, далекими країнами, мають вагомий вплив на тенденції розвитку подієвого туризму, меншого за масштабом);

- регіонального (є мотивом для подорожі в межах окремих частин світу);
- місцевого (є мотивом для подорожі в межах країни або її окремою частини).

І. В. Смаль виокремив у структурі вид ресурсів за характером події: громадські, культурно-історичні, економічні і політичні, мистецькі, спортивні та релігійні. До кожної з вищеперерахованих категорій були віднесені ресурси у тематичному розрізі (рис. 1.4).

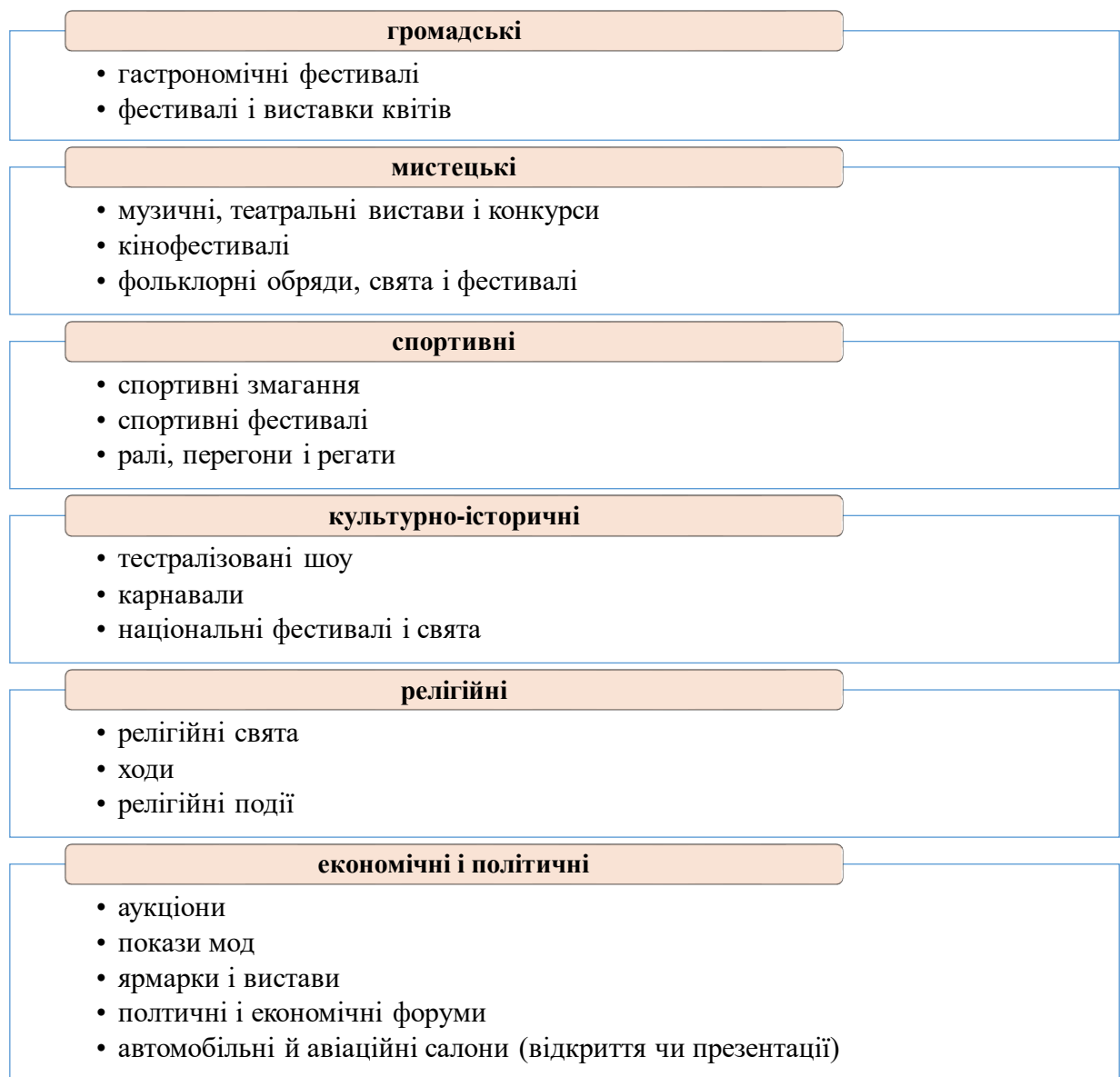

Рис. 1.4. Класифікація подієвих ресурсів
(складено автором за І. В. Смалем [33])

Отже, дефініція поняття подієвий туризм виражається як мультифункціональне явище, яке виконує ряд вищезазначених функцій, дозволяючи підвищувати якість розвитку інфраструктури та послуг, створює та укріплює імідж, приваблює туристів та створює економічні вигоди (рис.5).

Рис. 1.5. Переваги подієвого туризму [14]

Чітко визначеної класифікації подієвого туризму не існує через новизну та постійне розширення дефініції. Наявні класифікації подібні до класичних видів туризму (оздоровчо-рекреаційний, спортивний, професійно-діловий) за характерними позиціями (мета, масштаб, тривалість, тематика та інші). За рахунок цього, подієвий туризм виокремили як окремий вид туризму лише у 1987 році [33].

Можна стверджувати, що в розрізі туристичної індустрії на території почала поступово формуватися культура відродження подієвих ресурсів. Відбувається створення нових ресурсів (подій та явищ), аналізуючи світові тренди; накопичення вже існуючих і активне використання подієвих ресурсів в цілому. За рахунок активізації данної діяльності простежується вплив на формування тимчасових туристичних потоків, їх подальшу просторову організацію, дозволяє урізноманітнювати туристичний продукт

національного походження та стимулювати розвиток обслуговуючих супутніх виробництв [33].

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що подієвий туризм є універсальним видом туризму для будь-якої території дестинації та сезону у розрізі використання всіх можливостей обраної локації. Подія виступає як універсальне та невичерпне явище, з можливістю комбінувати різні види та форми, досягаючи максимальної унікальності у точці дестинації для відпочиваючих. Перевагою є акумулювання вражень та довготривалий ефект від них, що за допомогою правильною рекламної кампанії дозволяє набирати популярність території дестинації.

РОЗДІЛ 2. ХАРКЕТРИСТИКА ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

2.1. Загальна характеристика Карпатського регіону. Природно-географічні ресурси

Територія Карпатського регіону України включена до складу Карпатського єврорегіону. В Україні Карпатський регіон окреслюється межами чотирьох адміністративних областей: Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської та Чернівецької, складаючи загальну площу 56,6 тис. км², з населенням 6056,5 тис. осіб [29].

В результаті процесів децентралізації після жовтня 2020 року у Карпатському регіоні України сформовано наступну адміністративну структуру [29]:

- у Львівській області створено 7 районів (Дрогобицький, Золочівський, Львівський, Самбірський, Стрийський, Червоноградський, Яворівський) та 73 ОТГ;
- в Івано-Франківській області – 6 районів (Івано-Франківський, Верховинський, Калуський, Коломийський, Косівський, Надвірнянський) та 62 ОТГ
- у Закарпатській області – 6 районів (Ужгородський, Берегівський, Мукачівський, Рахівський, Хустський і Тячівський) та 63 ОТГ;
- у Чернівецькій області – 3 райони (Чернівецький, Вижницький, Дністровський) та 52 ОТГ [13].

Він межує з наступними країнами Східної Європи: Угорщиною, Румунією, Молдовою і Польщею, що диктує вигідність економіко-географічного положення. Внаслідок географічного положення простежуються зв'язки з західними сусідами. Вони виражаються на виробничому рівні, у сфері культури, в особливостях національного складу

району. Положення виступає сприятливим фактором заохочення іноземного контингенту відпочиваючих із різних країн світу [29].

Через територію району прокладено найважливіші транспортні шляхи з вузлами у містах Львів, Чоп, Чернівці, Івано-Франківськ, Дрогобич, Самбір, Стрий. Автомобільні шляхи з твердим покриттям становлять 18,1 тис. км. Довжина залізничних магістралей загального користування мають довжину 2898 км [13].

Українські Карпати, акумулюючи свій потужний природничий ресурсний потенціал мають базис для розвитку різних видів туризму. Освоєння рекреаційного потенціалу регіону поправу вважається одним із стратегічних напрямків його розвитку. Перш за все, це потужні природно-географічні ресурси [13].

Кліматичні умови є сприятливими для ведення туристичної діяльності у будь-який сезон, за рахунок найбільш різноманітної на території України кількості туристичних ресурсів у регіоні дестинації. Клімат – помірно-континентальний, теплий, з циклонами та антициклонами з Атлантичного океану [13].

Зима м'яка: показники середньої січневої температури в горах коливаються від -6 до -8°C (рис. 2.1). Розвитку туризму у зимовий сезон сприяє багатосніжна зима, триваючи в горах понад 3,5 місяці, проте частим явищем є відлиги та викликані ними сходження снігових лавин, що можуть заважати планам туристів [13].

Літо коротке та нежарке. Середні температури липня у передгір'ї коливається в діапазоні +18-19°C, в горах, дещо нижчі показники, від +7 до +13°C, в Закарпатті клімат є більш теплішим, з температурою +20°C. Осінь, зазвичай, тепла і сухіша за літо [13].

Період міжсезоння в Карпатах характеризується тривалістю, що стримує масовий розвиток гірського туризму. Усереднена кількість днів зі сніговим покривом коливається у діапазоні від 80 – на рівнинах та до 120 – у

горах, тому оптимальний період користування лижними маршрутами є досить тривалим [13].

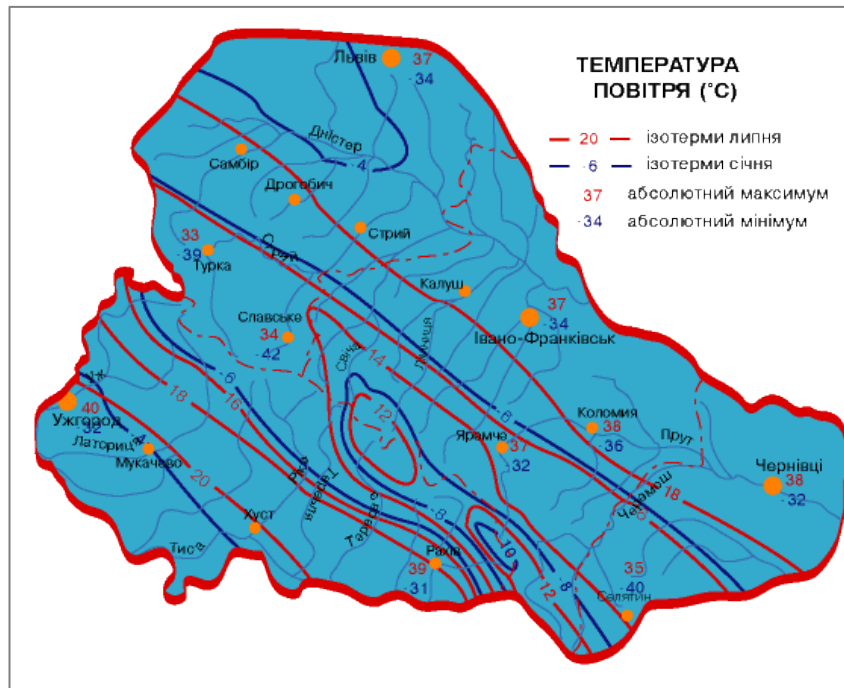

Рис. 2.1. ІзоТЕРми липня та січня Українських Карпат [13]

Аналіз температур (рис. 2.1) свідчить, що з квітня по жовтень в Карпатському регіоні встановлюється «період комфорту», він є найбільш сприятливим для відпочинку, протягом якого на курортах використовують кліматотерапію. На розвиток територіально-рекреаційних формувань також впливає тривалість цього періоду.

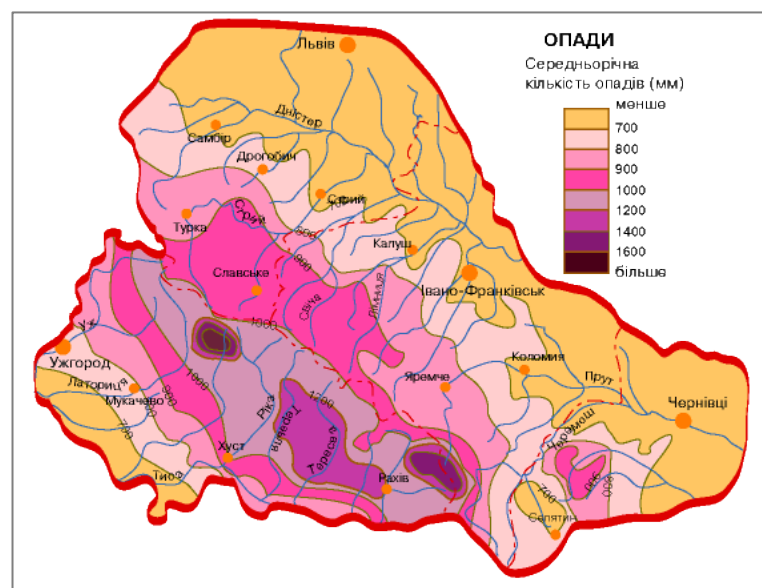

Рис. 2.2. Ізогієти Українських Карпат [13]

Закономірно, гори та передгір'я є зоною надмірного зволоження, тому показники опадів коливаються в діапазоні 800-1800 мм/рік (рис. 2.2), більшість яких припадає на теплу пору року, що частково ускладнює розвиток певних видів туризму [13].

Ландшафтні ресурси. Карпатський регіон немає альтернативних варіантів в Україні на рівні світового стандарту у розвитку гірськолижного спорту. Він має один з визначальних та основних природних туристичних ресурсів – рельєф. Гірський масив Карпат (рис. 2.3) простягається у напрямку з північного заходу на південний схід, займаючи Передкарпатську височину та Закарпатську низовину площею у 37 тис. км² (65,5% території району) [13].

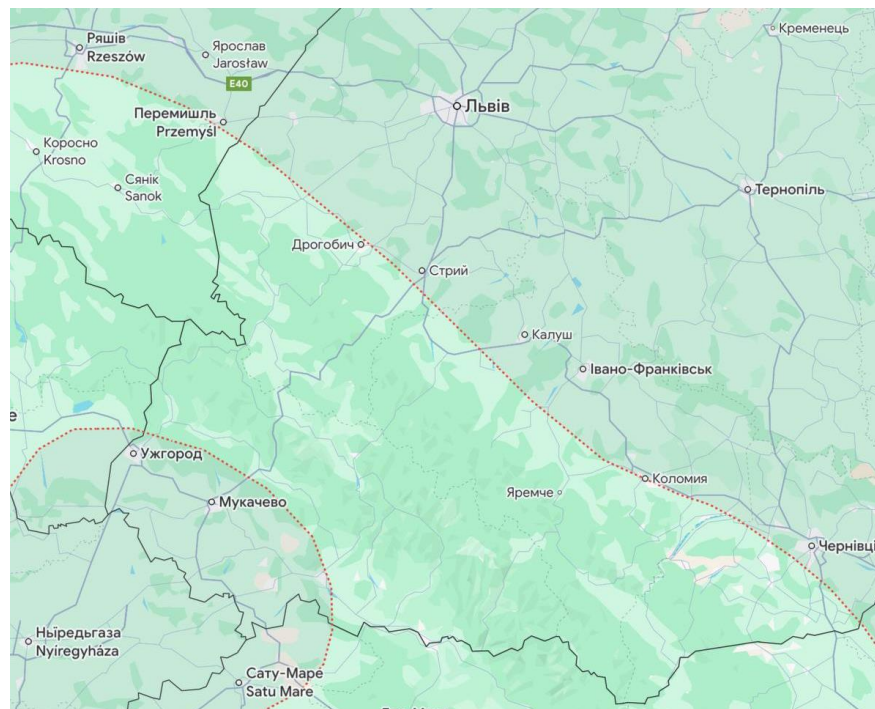

Рис. 2.3. Гірський масив Українських Карпат (складено автором)

Українські Карпати вирізняються горами середньої висоти, з висотами переважно в межах 1000-2000 метрів. Такий рельєф сприятливий для розвитку рекреаційної діяльності. Найвищі вершини, що перевищують 2000 метрів, включають найвищу точку України – гору Говерлу (2061 м), яка є важливим туристичним об'єктом. До числа найвищих піків також належать Бребенескул (2036 м), Піп Іван Чорногірський (2028 м), Петрос (2020 м),

Гутин Томнатик (2016 м) та Ребра (2001 м). Усі ці вершини зосереджені в масиві Чорногора. Головними туристичними атракціями регіону можуть стати стрімкі скелі, мальовничі схили, тераси річкових долин, унікальні моренні форми рельєфу та карстові утворення [34].

Інша частина території представлена низовинами Малого Полісся, що знаходяться на півночі Львівської області, вони оточують горбисті пасма Розточчя, Опілля, Гологор та Вороняків. Північному сходу Чернівецької області належить височина в межиріччі Прута і Дністра [13, 40].

На території даного регіону поширені печери, що сприяє розвитку спелеотуризму. Найбільшими з печер Карпатського регіону є Попелюшка, Піонерка, Буковинка. Солотвин відомий своїми сольовими шахтами, які використовують для лікування алергічних захворювань. Привабливими природними об'єктами є грязьові вулкани в районі с. Старуня Івано-Франківської області, а також вулканічний купол в Ужгороді.

Мальовничими елементами ландшафту, що входять до структури природно-географічних туристичних ресурсів – *водні ресурси* Українських Карпат, сюди належать гірські річки: Боржава, Латориця, Тересва, Тересва, Тиса (Закарпатської області), Бистриця, Лімниця, Прут (Івано-Франківської області), Стрий, Серет (Львівської області), та Черемош (Чернівецької області), а також Дністер, Свіча. Вони характеризуються значною каламутністю, особливо під час повені, швидкою течією, низькими, навіть в теплу пору, температурами води [34].

Пороги і водоспади гірських річок спрацьовують на підвищення естетичної привабливості ландшафтів, проте ускладнюють використання задля масового купання. Річки Карпат чудово підходять для розвитку екстремальних видів туризму, у тому числі сплавланні на байдарках. Річки рівнинної частини не менш естетично привабливі, для них характерні глибоко врізані долини, з відслоненням давніх порід на подекуди урвистих схилах. Озера поправу вважають окрасою гірських ландшафтів. У Карпатському регіоні можна виділити з найвідоміших в Україні озер – це

Синевир, Бребенескул, Несамовите. Гірські озера характеризуються низькою температурою та є непридатними через цей фактор для рекреаційних потреб. Напроти вони вважаються привабливими у ролі туристичних об'єктів завдяки своїй мальовничості [17].

Карпатські водоспади завжди приваблювали численних туристів своєю дивовижною красою і справляли незабутнє враження. Одним з таких є Манявський водоспад в Івано-Франківській області, на р. Манявка, висота якого сягає 16 – він є найвищим [13].

В Косівському районі – «Шепітський Великий Гук» висота якого сягає приблизно 14-15 м, а також Шешорські Гуки – 2-5 м, Яворівські Гуки є багатоступеневим висотою у 30 м. Рушірський з показником у 4 м, Пробій – понад 8 м на Яремчанщині. А також Гук на р. Женець, водоспад на р. Прут під г. Говерлою, водоспад на р. Багрівець, а також Бухтівецький водоспад в Надвірнянському районі [13].

На Закарпатті найбільш відомими водоспадами вважають Шигівський та Яловий, що розташовані в заповіднику «Зачарована долина» Іршавського району, Шипіт у с. Пилипець, Скакало у с. Чинадієво Мукачівського району (рис. 2.4), Воєводино у с. Тур'я Поляна. А також Соловей, Червоний партизан у с. Лумшори Перечинського району. Відомі Тростянець у с. Кваси, Труфанець у с. Ясиння, Білий у с. Ділове в Рахівському районі [34]

Рис. 2.4. Водоспад Скакало, с. Чинадієво Мукачівського району (складено автором)

На Буковині найбільше водоспадів у Путильському районі: Буковинські водоспади, Сіручок, Кізя, Бисків, Поркулин, Гук Сучавський, а також Королівський водоспад у с. Банилів-Підгірний Сторожинецького району [13].

Цікавими є також водоспад Гуркало висотою 5 м у с. Корчин та каскад водоспадів на р. Кам'янка поблизу с. Дубина в Сколівському районі Львівської області.

По праву виняткове значення має велика кількість родовищ мінеральних вод різного складу для розвитку лікувально-оздоровчого туризму, що підвищує туристичну привабливість району дестинації для різних когорт населення [13].

Спелеоресурси Карпатського регіону України представлені Карпатськими та Буковинськими печерами. Для досвідчених спелеологів у регіоні нараховуються десятки печер, проте для звичайних туристів є лише декілька печер [13].

Найбільш сприятливим для розвитку туристичної спелеології об'єктом є карстова печера, вона має прозорі стіни, розташована поблизу с. Мала Уголька Тячівського району.

Науковим та естетичним значенням володіє карстова «Перлинова печера» (неподалік Малої та Великої Угольок), бо вона закладена в юрських мармуризованих вапняках. На стінах печери від осаду кальциту та інших мінералів утворилися численні сталактитові кульки, які блиском і красою подібні до перлин. Загальна довжина карстових печер Карпатського регіону становить – понад 670 м [13].

Цікавими для відвідування в якості туристичних об'єктів є скелі Довбуша. Це комплекс печер в скелях Олекси Довбуша в с. Розгірче, що розмежовують Сколівського та Стрийського районів Львівської області. Також в якості печери представлена «Довбушева діра» у с. Космач, печера О. Довбуша с. Старі Кути знаходяться у Косівському районі Івано-Франківської області. Загалом скельно-печерний комплекс є цікавим не лише спелео-

туристам, а й для любителів екстремальних підйомів по крутим схилам, історикознавців, адже на скелях і досі залишились видимі написи [13].

Розглядаючи Карпатський регіон в розрізі *мінералогічних ресурсів*, можна зазначити, що в регіоні зустрічається понад 800 джерел і свердловин лікувальних мінеральних вод найрізноманітніших з наявності типів. Багато з них є унікальними, а їх ресурсний потенціал є достатнім для щорічного оздоровлення когорти осіб у 7 млн [13].

Наразі використовується лише 15% з усіх доступних. Також на території досліджуваного регіону ведуться розвідування нових запасів лікувальних грязей та озокериту. Даний вид ресурсів в комплекс зі сприятливими кліматичними умовами дає можливість розвитку санаторно-курортної справи [13].

Найбільш відомими серед джерел мінеральних вод Карпатського регіону є Моршинські, Трускавецькі, Східницькі розташовані у Львівській області, Шешорське – у Івано-Франківській області, Ужоцьке, Міжгірське, Полянське, Новополянське, Квасівське, Шаянське – у Закарпатській. Розвиток бальнеологічного туризму в регіоні також зумовлюється наявністю родовищ лікувальних грязей і озокериту [34].

Загалом в Карпатському регіоні розвідано і затверджено 13 родовищ лікувальних вод із сумарним добовим дебітом у 4,6 млн. літрів. Мінеральні води Трускавця, Моршина, Східниці та низки родовищ Закарпаття володіють високоефективним ефектом щодо лікувальних властивостей.

Найбільш розповсюдженою групою серед мінеральних вод регіону є вуглекислі води. Вони поділяються за ступенем мінералізації на слабо-, середньо- і високомінералізовані та розсоли, а за складом солей бувають: натрієві, хлоридно-натрієві, гідрокарбонатні, хлоридно-гідрокарбонатні або кальцієво-натрієві [13].

Одними з найцінніших вод регіону вважаються сульфідні води. Родовища цих вод розповсюджені, в основному, в Прикарпатті, в смузі родовищ сірки, а також в Львівській, Івано-Франківській і Чернівецькій

областях. Вони дозволяють складати гідромінеральну базу для курортів: Шкла, Немирова, Великого Любєня, Роздолу, Черче, Брусниці [13].

У Львівській області, поблизу м. Сколе та смт. Славське, а також у Верховині на Івано-Франківщині виявлені родовища мінеральних вод, які можуть стати гідромінеральною базою для великих бальнеологічних курортів. У районі Трускавця детально досліджені два скупчення азотних розсолів, що залягають на глибині до 200 м, і мають значний потенціал для використання [13].

У Карпатському регіоні широко поширені мінеральні води, зокрема ті, що мають високий вміст органічних речовин. Вода «Нафтуса» з Трускавецького й Східницького курортів є всесвітньо відомою завдяки своїм унікальним властивостям, подібні до неї за властивостями води зустрічаються у Бориславі [13].

Також у регіоні наявні мінеральні води без специфічних компонентів, але зі збереженими лікувальними властивостями. Вони розташовані в районах Львівської, Закарпатської та Чернівецької областей, зокрема в гірських та передгірських зонах Івано-Франківської області.

Варто зазначити, що у Карпатському регіоні практично не використовуються запаси родовищ лікувальних мінеральних вод: це бромисті, залізисті і йодисті, родонові, а також ряд інших мінеральних вод [13].

До природно-географічних рекреаційних ресурсів Карпатського регіону належать родовища озокериту і лікувальні грязі. Бориславське родовище озокериту є найбільшим в Україні. В Бориславському родовищі щорічні показники видобутку становлять близько 700 т медичного озокериту. До того ж, запаси родовища, при існуючих обсягах видобутку можуть забезпечувати потреби лікування протягом 100 років [13].

До ресурсів грязелікування в регіоні відносять торф'яні грязі (рис. 2.5) Великолюбінського, Моршинського, Немирівського родовищ. Родовище

Шкло, що знаходиться у Львівській області, родовище Черче – Івано-Франківській області.

№ за пор.	Назва родовища, місце-знаходження	Мінералізація, г / дм ³	Запаси підраховані за-тверджені, тис. м ³	Сучасне викорис-тання	Перспек-тивне використання
1.	«Синяцьке» с. Синяк Закарпатської обл.	2,2	10	Не викор.	Перспект.
2.	«Черченське» с. Черче Івано-Франківської обл.	1,25-2,68	383	Курорт «Черче»	
3.	«Книселівське» с. Книсело Львівської обл.	1,58	1099	Не викор.	Передбачається викор. в санат.-курорт. компл.
4.	«Оболонське» м. Долина Івано-Франківської обл.	0,2-0,45	213	Не викор.	Перспект.
5.	«Нинівське» с. Жулін Львівської обл.	0,1-0,4	27	Не викор.	Перспект.
6.	«Великолюбінське» смт. Великий Любін Львівської обл.	3,4	377	Курорт «Любін Великий»	
7.	«Немирівське» смт. Немирів Львівської обл.	2,0	40	Не викор.	Перспект.
8.	«Шкло» смт. Шкло Львівської обл.	1,7	36	Епізодич. санатор. «Шкло»	

Рис. 2.5. Родовища торфових грязей карпатського регіону [13]

Варто виділити окремо з флористичного ресурсу – *лісові ресурси*. Вони вважаються одним із важливих видів природно-рекреаційних ресурсів Карпатського регіону. Використанню для рекреаційно-туристичних потреб належать майже всі ліси в регіоні.

Основне навантаження приймають на себе ліси рекреаційного призначення. До них належать [13]:

- міські ліси і лісопарки;
- ліси зелених зон, у тому числі лісопаркові частини (приміські лісопарки і зони відпочинку);

- ліси округів санітарної охорони курортів (курортні лісопарки і зони відпочинку);
- ділянки лісу в радіусі 1 км навколо санаторіїв, будинків відпочинку, пансіонатів, турбаз та інших лікувальних, туристичних та оздоровчих закладів;
- смуги вздовж постійних трас туристичних маршрутів міжнародного та загальнодержавного значення.

Всі інші категорії лісу, які виконують переважно захисні, водоохоронні та санітарно-гігієнічні функції, а також ліси II групи не належать до рекреаційних. Проте вони можуть частково використовуватись з цією метою [17].

Найбільші площі зелених насаджень зафіксовані в Львові, Чернівцях, Івано-Франківську, Ужгороді, Мукачеві, Калуші, Дрогобичі.

Ліси, розташовані навколо санаторіїв і санаторно-курортних комплексів, мають площу 34,5 тис. га та виконують низку важливих функцій: захисну, санітарно-гігієнічну й рекреаційну. Варто зазначити, що вони сприяють підтриманню стабільного дебіту мінеральних джерел, створюючи за рахунок цього оптимальні умови для лікування, оздоровлення та відпочинку людей, забезпечуючи сприятливий мікроклімат для відновлення здоров'я [13].

Рівень забезпеченості курортними лісами в регіоні є високим. Норма для бальнеологічних курортів становить 0,15 га вкритої лісом площі на одне місце, тоді як фактичні показники значно вищі: 0,7 га в Закарпатській області, 0,4 га в Івано-Франківській, та 0,3 га в Чернівецькій. Найбільші площі лісів виділено навколо курортів Трускавець (4,2 тис. га), Моршин (1,0 тис. га), «Поляна», «Сонячне Закарпаття» і «Квітка Полонини» (загалом 2,6 тис. га) [13].

Флористичний і фауністичний світ Українських Карпат характеризується значною різноманітністю завдяки висотній поясності та широтній зональності. Серед понад 2000 видів рослин тут налічується

близько 100 ендемічних. Залісненість регіону перевищує 40 %, причому в гірських лісах домінують смерека й бук, а в рівнинних – бук, дуб, граб і сосна. Таке біорізноманіття сприяє розвитку санаторно-курортної діяльності.

Багате різноманіття серед лікарських рослин, диких плодів, ягід та грибів продукує розвиток промисельного туризму. Завдяки м'якому клімату та багатому ґрунту в передгір'ях зростає незлічена кількість рукотворних садів, полів, а також виноградників. Тут поширена степова флора: ковила, типчак, келерія. Весною розкішно виглядає закарпатська Долина нарцисів, яка вкривається килимом квітів у другій половині травня [13].

Оздоровча рекреація в Карпатах ґрунтується на використанні лікувальних властивостей лісів. Її мета – відновлення працездатності, зняття фізичної та нервової напруги. Рекреація реалізується в стаціонарній і нестаціонарній формах. Для стаціонарного оздоровлення людей у Карпатах функціонують близько 30 санаторіїв-профілакторіїв, додатково для рекреації працюють понад 50 баз і будинків відпочинку, 75 дитячих таборів та інші заклади, які розташовані прямо в лісі або поблизу нього. Вони забезпечують можливість щорічного оздоровлення більш ніж 100 тис. чоловік [13].

У фауністичному різноманітті Українських Карпат домінуючими представниками лісового комплексу є лисиця, куниця, заєць, вовк, бурий ведмідь, лісовий кіт, рись, видра, борсук, білка, свиня дика.

Серед ендемічних представників зустрічаються білка карпатська та полівка снігова. Серед птахів у лісовому комплексі зустрічаються наступні: беркут, пугач, лелека чорний, пронурок біловолий, шишкар ялиновий, тетерук, орябок, глушець білодзьобий, змієїд, сапсан, сова довгохвоста, дятел трипалий і чорний, синиця чорна і чубата, плиска гірська [13].

В альпійському поясі можна зустріти представників щеврика гірського, тинівки альпійської та багато інших співочих птахів [34]. Плазунів і земноводних у горах не багато. Відомим представником є саламандра плямиста, а також це тритон карпатський, полоз лісовий, ящірка живородна, жаба прудка і квакша [13].

Стрімкі гірські річки Карпат також характеризуються великим видовим складом. Тут водиться форель струмкова і райдужна, хариус європейський, умбра європейська. Серед безхребетних літають комарі, мухи та метелики, неочачних туристі можуть вжалити бджоли, оси, джмелі, також небезпечними є кліщі та павуки, попелиці [13].

Карпатський регіон багатий на об'єкти природно-заповідного фонду (рис. 2.6), що можуть становити особливий інтерес для туристів. У Львівській області є відомий національний природний парк Сколівські Бескиди та Яворівський; в Івано-Франківській області відомими є Галицький, Гуцульський та Карпатський національні природні парки; Карпатський біосферний заповідник, національні природні парки Синевир та Ужанський простягаються рельєфами Закарпатської області; Сторожинецький дендропарк і Вишницький національний природний парк знаходяться у Чернівецькій області [13].

	Кіль- кість, одиниць	Площа, га	% площі заповідних територій до загаль- ної площі АТО
Закарпатська область			
Загальнодержавного значення	34	158956,514	
Місцевого значення	422	22443,5653	
Разом	456	181400,0793	13,4
Івано-Франківська область			
Загальнодержавного значення	32	131631,1	
Місцевого значення	440	87193,27	
Разом	472	218824,37	15,7
Львівська область			
Загальнодержавного значення	25	64551,3	
Місцевого значення	322	82233,4	
Разом	347	146784,7	6,8
Чернівецька область			
Загальнодержавного значення	26	38727,4	
Місцевого значення	306	81312,76	
Разом	332	120040,16	14,8
Карпатський регіон			
Загальнодержавного значення	117	393866,314	
Місцевого значення	1490	273182,9953	
Всього	1607	667049,3093	11,8

Рис. 2.6. Території та об'єкти природно-заповідного фонду Карпатського регіону [13]

Отже, регіон Українських Карпат поправу вважається найбільш забезпечений природно-географічними ресурсами на території України. Перш за все, це природні ресурси, що підвищують популярність галузевих: санаторно-курортне лікування, туризм і відпочинок, а також ландшафтні ресурси [13].

Також варто відмітити природну комфортність території, що підходить для лікування та туризму, визначається переважно кліматом. Саме тому Карпатський регіон України характеризується сприятливими природними умовами для розвитку всіх видів оздоровлення. У розрізі територій з найбільш сприятливими кліматичними умовами в регіоні можна вважати Яремче, Косів, Ворохту, Татарів, Верховину, Карпати та Келечин [13].

На Львівщині одним з гірськолижних центрів є спорткомплекс «Тисовець» та смт. Славське, а також курортні містечка у смт. Східниця. Турцівський район вважається частково придатними для розвитку гірськолижного туризму.

Серед популярних гірськолижних курортів Івано-Франківщини виділяються Ворохта, Яблуниця, Поляниця, Татарів та інші. Найвідомішим вважається «Буковель», розташований у Поляниці. Косівський район (м. Косів, с. Яворів, с. Шешори) також є значущим центром зимового відпочинку, що підходить як для професійних занять спортом, так і для любителів [13].

У Закарпатській області серед відомих та популярних зимових курортів є: Воловець та Драгобрат, що підходять для розвитку екстремального туризму, а також Міжгір'я, Подібовець, Рахів, Ясиня.

2.2. Суспільно-культурні туристичні ресурси Карпатського регіону

Природно-географічні ресурси регіону доповнюються багатою культурною спадщиною, історичними пам'ятками та традиційними

звичаями. Ці ресурси є основою для розвитку суспільно-культурного туризму, що приваблює відвідувачів з усієї країни та світу.

Серед суспільних ресурсів можна виділити декілька категорій, що будуть зазначені далі по тексту. Перш за все, це вираження у традиціях та етнічній самобутності. Зокрема це виділення етнічних групи: гуцули, бойки, лемки, покутяни, кожна з яких зберігає свої звичаї, традиції, мову та мистецтво. А також панування місцевих свят та обрядів. Наприклад: Різдвяні вертепи, обряд колядування, святкування Івана Купала [20].

Другою одиницею є народні ремесла: косівська кераміка, що є спадщиною ЮНЕСКО, адже відома своїм особливим стилем розпису; різьблення по дереву: гуцульські вироби, які прикрашені візерунками, також часто використовуються в оформленні будинків і церков; ткацтво та вишивка: народні орнаменти відображають культуру та символіку Карпат; писанкарство [33].

Фестивалі та події відносяться до подієвих ресурсів, а також частково до суспільних, адже створені діяльністю соціуму та їх життєвираженням. Карпати відомі своїми яскравими етнічними та культурними святами: «Гуцульська бриндзя» у Рахові, «Полонинське літо» у Верховині, «Червене вино» у Мукачеві, «Писанковий фестиваль» у Коломійі. Одним з подієвих ресурсів є також гастрономічна діяльність автентичних локацій [20].

Окрім класичної архітектури та історичних пам'яток, що є культурним надбанням регіону, існує сучасна культурна інфраструктура, куди відносять культурні центри (в містах регіону діють театри, галереї, центри народного мистецтва), а також етносадиби (туристи можуть поринути в побут місцевих жителів, живучи в традиційних дерев'яних хатах і беручи участь у сільському господарстві).

Також цікавими до відвідування є традиційні поселення. Наприклад, гуцульські та бойківські села (Верховина, Косів, Яремче) пропонують автентичний досвід через участь у щоденному житті місцевих жителів.

У Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській та Чернівецькій областях знаходяться 6000 пам'яток архітектури IX–XIX ст. Важливими поміж виділяють пам'ятки Ужгорода, Підгірців, Львова, Хотина, Чернівців, Мукачева, Галича, що належать до об'єктів культурно-історичної спадщини ЮНЕСКО. Доцільним є розглянути суспільно-культурні туристичні ресурси Карпатського регіону у розрізі адміністративно-територіального устрою досліджуваного регіону, виокремивши Львівську, Івано-Франківську, Закарпатську та Чернівецьку область з відповідними районами [33].

За історичним минулим у розрізі соціально-культурних туристичних ресурсів Львівська область є регіоном із найбагатшою архітектурною спадщиною в контексті соціально-культурних туристичних ресурсів. Формальною столицею західноукраїнських земель вважається місто Львів, історія якого сягає середньовіччя. Унікальний за своєю архітектурою, Львів не має аналогів в Україні та входить до Списку світової культурної і природної спадщини ЮНЕСКО. Архітектурний вигляд міста сформувався під впливом багатьох стилів, які залишили свій слід протягом століть [33].

Численні населені пункти Львівщини вирізняються багатим соціально-культурним рекреаційним потенціалом. Замки та палаци можна побачити в Бродах, Жовкві, Золочеві, Олеську, Підгірцях, Свіржі, Стрию. Приклади дерев'яної церковної архітектури збереглися в Буську, Городку, Дрогобичі, Жовкві, Крехові, Сколе. У місті Белз вражає величчю Домініканський костел XVII століття, у Бродах – церква св. Юрія. Дрогобич славиться храмами XIV–XVII століть та оборонною вежею. Відомі курортні центри регіону: Трускавець, Моршин і Східниця [33].

Івано-Франківська область – це найбільший осередок концентрації вагової частини архітектурної спадщини регіону. Найстарішими пам'ятками у м. Івано-Франківськ є костел Пресвятої Діви Марії та палац. Костел належав нащадками засновника міста – коронного гетьмана С. Потоцького, а також ратуша, що довгий час слугувала в'язницею. Серед інших відомих архітектурних пам'яток міста виділяють єзуїтський колегіум та Вірменську

церкву XVII ст. Також сюди відносять готелі, адміністративні й житлові будинки, що формують архітектурний ансамбль центральної частини міста [33].

Івано-Франківщина є історичною колискою Галицького князівства. Руїни замку в його столиці – місті Галич – збереглися донині. На основі пам'яток міста створено Національний заповідник «Давній Галич», до складу якого входять такі визначні об'єкти: церква Різдва Христового (XIV-XV ст.) у Галичі, церква святого Пантелеймона (XII ст.) в селі Шевченкове, Успенська церква (XVII ст.) та залишки фундаменту Успенського собору (XII ст.) у Крилосі [13].

Коломия відома як неформальна столиця Гуцульщини, а також за рахунок своїх архітектурних пам'яток. Серед них можна виділити найстарішу в області дерев'яну церкву Благовіщення XVI ст. У Коломийській гімназії здобували освіту Стефаник, Мартович, Черемшина. Відомим на Гуцульщині є будинок ратуші, що був свідком багатьох історичних подій. До того ж, Коломия поправу вважається центром музейництва, бо тут працює музей народного мистецтва ім. Й. Кобринського; широковідомий музей писанкового розпису, не дивлячись на свою коротку історію, адже був заснований з 2000 р [13].

Комплексами монастирських споруд XVIII ст. відомі Богородчани та Городенка. Вони що належать римо- та греко-католицьким конфесіям, церквами та костелами XIV-XVI ст. На противагу Рогатин виступає центром православного паломництва, де знаходиться Манявський скит [13].

До курортно-туристичних центрів області відносять: Болехів, Косів, Яблуницю, Яремче, Карпати, також це столиця гірськолижного туризму Ворохта і, звісно ж, мальовничі Шешори.

Строкатий етнографічний склад Івано-Франківщини простежується на регіонах Опілля, Покуття, Бойківщини та Гуцульщини. Для мешканців характерним є збереження диференціації у мові, одязі, культурі та побуті, що може виступати як об'єкт уваги для іноземних туристів [13].

Закарпаття та архітектурні пам'ятки відрізняються особливою специфікою, що підкреслює історію регіону. Вона пов'язана з історичним пануванням Угорщини, Румунії та Словаччини. Саме тому, тут можна зустріти збережені замки колишніх вельможних господарів краю. Пам'ятки архітектури, як правило, будувались в стратегічно важливих і добре захищених місцях [33].

Величні архітектурні пам'ятки згуртовували навколо себе населення, що під час небезпеки шукало захисту в їх стінах. За рахунок цього почали виникати міста. Наприклад, з фортеці Гунг – IX ст., бере початок адміністративний центр Закарпатської області – місто Ужгород; вона не зберіглася до наших часів [13]. Так, у XVII ст. будівлі єзуїтської колегії та костелу, стали результатом внаслідок тривалої релігійної боротьби між католиками та протестантами, які в наші часи правлять за кафедральний собор греко-католицької церкви та єпископську резиденцію.

Навіть до нашого часу з XVIII ст. збереглися будівля жупанату, римо-католицький костел виконаний у стилі бароко, дерев'яна Шелестовська церква, а у старій частині міста низка житлових і господарських будівель. Синагога та кальвіністський костел є залишками формування архітектурного ансамблю міста XX ст [13].

Берегове майже не поступається Ужгороду як своєю багатою історією, так і кількістю архітектурних пам'яток. Засноване в XI столітті як центр виноградарства, місто зберегло чимало унікальних об'єктів. Серед них: Всехсвятський костел (XIV-XIX ст.), костел Реформаторів (XV ст.), архітектурний ансамбль «Княжий двір» (XVII-XIX ст.), старовинні особняки та громадські будівлі. Туристів також приваблюють руїни замку, палац баронів Перені та будівлі колишнього францисканського монастиря (XIV-XVII ст.) [13].

Вагомими у Карпатському регіоні і для країни є туристичні ресурси с. Ділове та с. Королеве. У с. Ділове за одними з розрахунків знаходиться

географічний центр Європи, про що свідчить обеліск, а у с. Королеве знайдено найдавнішу в Україні ранньопалеолітичну стоянку (500 тис. р. т.).

Замок «Паланок», збудований у XI столітті, є символом міста Мукачево та однією з найоригінальніших середньовічних споруд. До інших визначних пам'яток міста належать Миколаївський монастир XVII століття, церкви, костели, ратуша та старовинні житлові будинки. Руїни замків XIII століття можна побачити в селі Невицьке, місті Хуст і селі Чинадієво. Справжніми культовими спорудами вирізняються Рахів, Свалява, Хуст та Ясіня [13].

Синтезуючи українську, молдавську, угорську, турецьку та румунську культури, була сформована архітектурна спадщина Чернівецької області. Однією з відомих візиток області, а також України стала захищена та невразлива Хотинська фортеця XV-XVIII ст., на її території було створено архітектурний заповідник. Буковина відома значним поширенням дерев'яного культового зодчества, зразками якого є: церква Св. Іоанна Сучавського із дзвіницею (XVIII ст., с. Виженка), церква Св. Миколая (XIX ст., смт. Путила) [13].

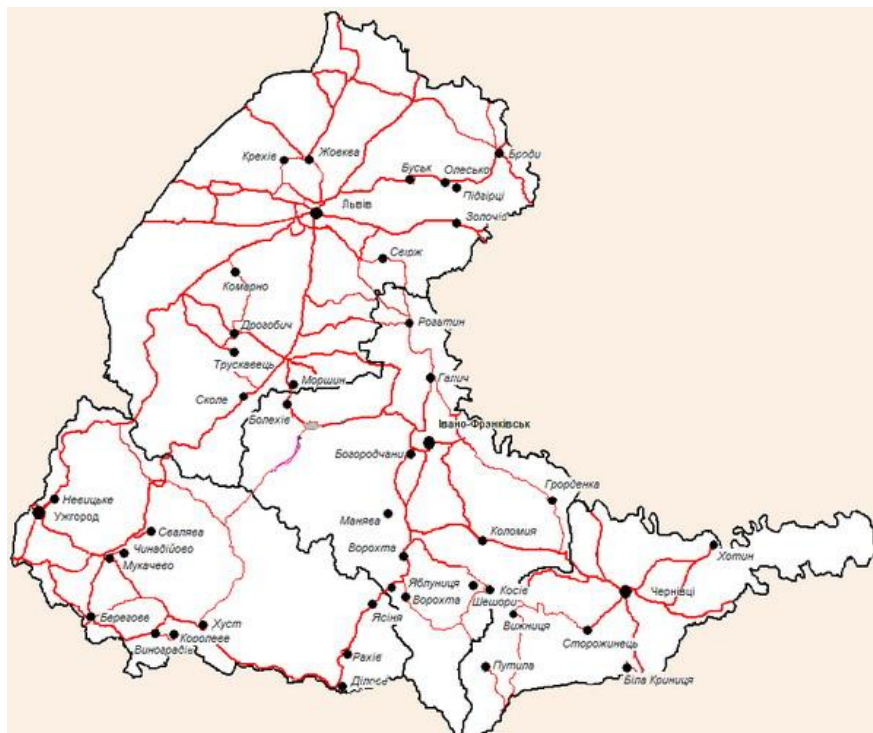

Рис. 2.7. Соціально-культурний ресурсний каркас території Карпатського туристичного району [29]

Отже, унікальна дерев'яна архітектура Карпатського регіону XIV-XIX ст. отримала світове визнання. Українські Карпати відомі пам'ятками археології міжнародного значення. Прикладом є: залишки давнього міста Галича, трипільські поселення на берегах Дністра, старослов'янські городища та руїни скельних фортець. Ці об'єкти є важливими свідченнями історичного та культурного спадку регіону.

Одними з найцікавіших пам'яток досліджуваного регіону можна виділити наступні [29]:

- Замок «Паланок» XIV-XVIII ст., розташований в м. Мукачеве;
- Дерев'яна церква св. Юрія з дзвіницею, що датується XVI-XVII ст. у м. Дрогобич;
- Манявський скит у с. Манява збудований XVII ст.;
- Закарпатські дерев'яні церкви: у стилі Марамароської готики (Рахівський, Тячівський та Хустський райони, Закарпатська область)
- Мережі гірських залізниць, що були прокладені у XIX ст.: кам'яні мости-віадуки у Ворохті, залишки однієї з вузькоколієнок «Карпатський 25 трамвай», Бескидський тунель (довжина якого сягає 1750 м, на межі Закарпатської і Львівської областей);
- Палац графів Шенборнів у с. Карпати, що зведений у 1890-1895 рр.;
- Дерев'яна церква Різдва Богородиці – 1630 р., с. Селятин, Путильський район;
- Руїни гірської обсерваторії «Білий слон», збудованої у 1938 р., г. Піп Іван, Верховинський район;
- Захисні лінії Арпада на території Східних Карпат, що будували протягом 1939-1944 рр.;
- Залишки старовинних релігійних споруд у Стрийському районі;
- Руїни Невицького замку датовані XIV ст., с. Кам'яниця [13].

2.3. Подієві ресурси Карпатського регіону

Українські Карпати пропонують безліч подієвих ресурсів (табл. 2.1), які роблять цей регіон привабливим для туризму. Вони охоплюють природні, культурні, історичні та гастрономічні атракції.

Своєю регіонально-етнографічною особливістю регіон дестинації багатий на можливості для різнопланових подій та заходів, які приваблюють як туристів, так і любителів активного відпочинку, культури й традицій.

Таблиця 2.1

Подієві ресурси Українських Карпат (складено автором за)

Вид подієвих ресурсів	Категорія подієвих ресурсів	Приклад
<i>Природні події та локації</i>	Національні парки та заповідники	Карпатський біосферний заповідник, Національний природний парк «Синевир», Національний парк «Гуцульщина», Ужанський національний природний парк.
	Місця сезонного туризму	Квітучі полонини (весною, коли цвітуть крокуси). Зимовий відпочинок у Буковелі, Драгобраті, Плаю. Риболовля та сплави річками (Черемош, Прут, Тиса).
	Природні локації	Водоспади: Шипіт (поблизу села Пилипець) – місце фестивалю неформалів. Манявський водоспад – найвищий у регіоні. Пробій (Яремче) – легкодоступний і мальовничий. Термо- та мінеральні джерела: Косино (термальні басейни). Свалява та Поляна – джерела мінеральної води.
	Особливі природні явища	Тумани в долинах, зоряні ночі, цвітіння червоної рути
<i>Культурні фестивалі та ярмарки</i>	Етнографічні фестивалі	«Гуцульська бринза» у Рахові – свято традиційних сирів. «Полонинське літо» у Верховині – показ гуцульського побуту
	Музичні події	Фестиваль «Шешори» – етномузика, танці. Джазові фестивалі в Мукачеві та Ужгороді.
	Різдвяні традиції та вертепи	Популярними є у багатьох селах регіону, а також у Мукачеві, Сваляві, Стрию та Коломиї

Продовження табл. 2.1

	Міжнародні події	Фестивалі вина та меду на Закарпатті.
Історичні пам'ятки та події	Фортеці та замки	Мукачівський замок «Паланок», Ужгородський замок, руїни замку в Середньому.
	Древні церкви та монастирі	Дерев'яні церкви Карпат (включені до списку ЮНЕСКО), Манявський скит – унікальний духовний осередок.
	Реконструкції історичних подій	Фестивалі «Середньовічний Ужгород»
Активний туризм	Трекінг та сходження	Вершини: Говерла, Петрос, Піп Іван. Популярні маршрути: «Стежки Довбуша», Черногірський хребет.
	Спортивні події	Трейл-забіги, веломарафони, змагання з рафтингу або скелелазіння.
	Літні активності	Велотури Карпатами: маршрути вздовж Боржавського хребта чи околиць Яремче. Рафтинг на Чорному Черемоші та Тисі.
	Зимові активності	Буковель: лижі, сноубординг, катання на сноубайках. Драгобрат – для професійних фрірайдерів. Бази для біатлону поблизу Тисовця.
	Екстремальні активності	Політ на парашути в Пилипці. Стрибки з парашутом та роуп-джампінг в Драгобраті.
Гастрономічні фестивалі	Винні фестивалі	Закарпаття – центр українського виноробства
	Свята гастрономії	Фестиваль бограчу, свято молодого вина та меду, дні кулінарної спадщини на Гуцульщині, день бринзи, «Закарпатське божоле» - фестиваль молодого вина у Берегове, свято голубців у с. Довге
	Майстер класи	Випікання домашнього хліба, варіння карпатських чаїв з місцевих трав.
Ремесла та творчі майстерні	Майстер-класи з традиційних ремесел	Ткацтво, різьблення по дереву, вишивка, виготовлення прикрас з бісеру у Косові, фестиваль ковальського ремесла у Воловці
	Ярмарки ремісників	Коломия, Косів, Яремча

2.4. Рекреаційне природокористування Карпатського регіону.

Визначальними чинниками перспективного розвитку рекреації і туризму в Карпатському регіоні та окремих курортних і рекреаційно-туристичних територій є наявний потенціал природно-рекреаційних та суспільно-культурні туристичні ресурси. Задля прискореного та якісного розвитку створюються чіткі та довготермінові стратегії ефективного освоєння даних ресурсів. Для санаторно-курортного господарства, оздоровчого туризму, закладів розміщення у курортних і рекреаційних місцевостях важливим є наявність природно-рекреаційних ресурсів [13].

Загальний результат використання туристичних ресурсів продемонстровано через призму економічної діяльності у галузях, пов'язаних з туристично-оздоровчою діяльністю (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Обсяги продукції, робіт і послуг за видами економічної діяльності, що пов'язані з використанням рекреаційних ресурсів у Карпатському регіоні (тис. грн) [13]

Перелік видів економічної діяльності	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з ПДВ					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Діяльність готелів	505460,9	608590,6	703605,7	698365,8	725348,8	2534728,9
Надання інших місць для тимчасового проживання	68023,4	75300,7	79504,2	80495,6	90675,4	185765,3
Діяльність нерегульованого пасажирського транспорту	70420,9	83540,6	84290,9	80546,3	81298,5	165879,4
Послуги з організації подорожувань	100460,9	151249,3	294688,2	390648,4	480925,3	240854,2
Діяльність санаторно-курортних закладів	2300459	3450600	4850950	4302005	5209450	12485940
Діяльність у сфері відпочинку та розваг	38095	40952	58940	35870	49650	39540
Всього:	3082920,1	4410233,2	6071979	5587931,1	6637348	15652707,8

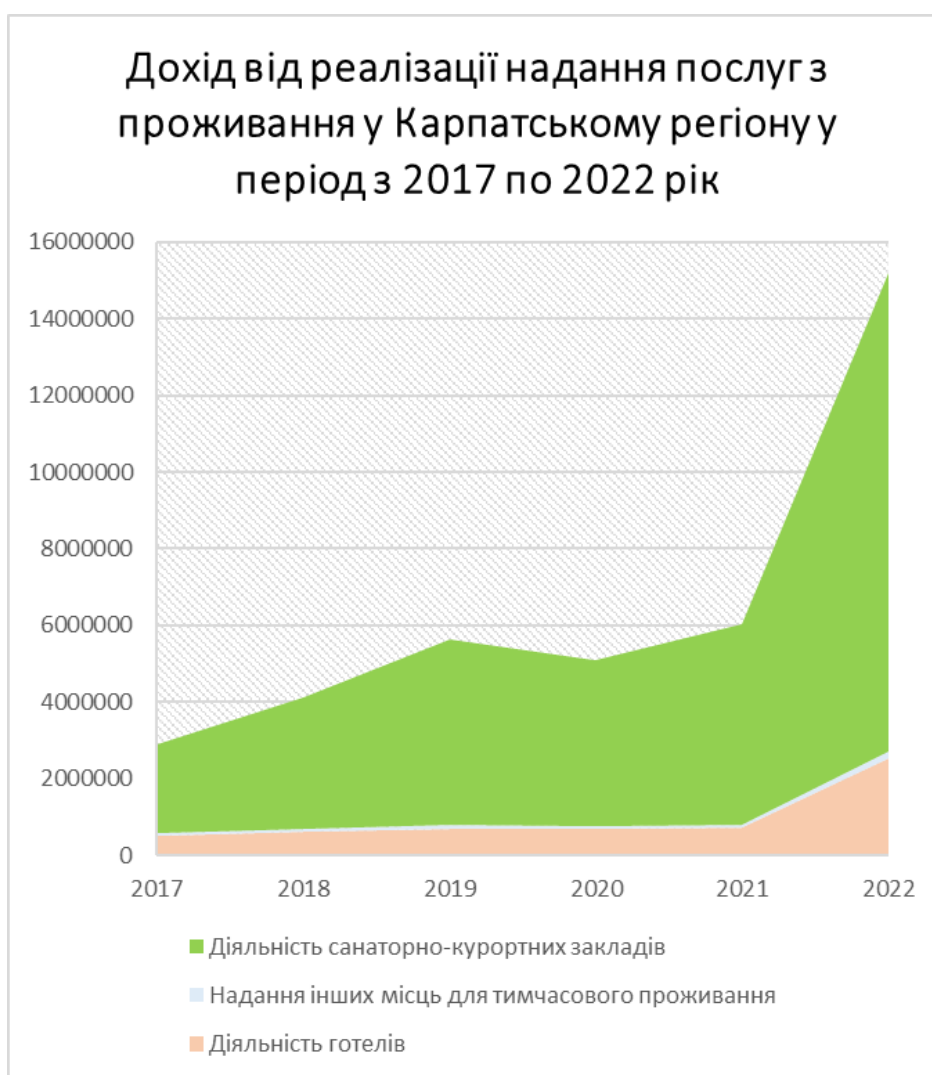

Рис. 2.8. Динаміка показників економічної діяльності з надання послуг проживання у Карпатському регіоні в період з 2017 по 2022 рік
 (складено автором за [13])

Аналізуючи дані (табл. 2.2 та рис. 2.8) стосовно економічної діяльності, які відбуваються внаслідок розвитку туризму у регіоні дестинації, можна зазначити, що під час військового стану показники рівня економічної діяльності значно підвищились з рахунок масових міграцій, зокрема це досить гарно прослідковується в секторі послуг проживання (рис. 2.8). Сектори, які не є першою необхідністю в умовах війни, звісно ж, мають показники дещо нижчі за попередні роки. Також на економічну діяльність вплинула епідемія Covid-19, через впровадження карантинних обмежень, зниження кількості туристичних когорт. В цілому, показники плавно та

стрибкоподібно йдуть вгору, корелюючись під зовнішні та внутрішні фактори впливу.

Отже, оцінка рекреаційного потенціалу Карпатського регіону свідчить про значні якісні і кількісні можливості його розвитку завдяки поєднанню природних, географічних і економічних факторів. Різноманітні природно-рекреаційні ресурси й сприятливий клімат створюють умови для розбудови туризму та рекреації.

Водночас, використання природно-рекреаційних і суспільно-культурних ресурсів має забезпечувати соціально-економічний комфорт для місцевих жителів і збереження природного самобуття середовища. Особливу роль у розвитку туризму відіграють подієві ресурси, які сприяють розширенню можливостей рекреаційної діяльності.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1. Особливості розвитку подієвого туризму в Карпатському регіоні

Аналізуючи попередні досліджені дані, можна стверджувати, що подієвий туризм – це один з найдинамічніших видів туризму та форм туристичної діяльності. Він сприяє популяризації регіонів через організацію та проведення масових заходів, пов'язаних із культурними, спортивними, гастрономічними, історичними чи релігійними подіями.

Карпатський регіон України завдяки своїм природно-кліматичним умовам, етнокультурній різноманітності та багатій історичній спадщині є ідеальним місцем для розвитку цього виду туризму. Подієвий туризм у Карпатах є важливим інструментом для популяризації місцевої культури, стимулювання економіки й підтримки локальних громад.

Гірський ландшафт Карпат з унікальними локаціями є найбільшим важелем у природному потенціалі регіону. Його використовують для спортивного туризму, рекреаційно-оздоровчого чи подієвого при організації подій просто неба: «Полонинське літо», «Гуцульська бриндзя». На базі природних парків організовуються екологічні акції, фестивалі та майстер-класи, що пропагують сталий розвиток. Завдяки зміні пор року подієвий туризм у Карпатах адаптований до будь-якого сезону – від літніх фестивалів на полонинах до зимових Різдвяних ярмарків [38].

У регіоні проживають гуцули, бойки, лемки, покутяни, кожен з етносів має свої звичаї, традиції та обряди. Це створює унікальну базу для проведення фестивалів і культурних подій за рахунок етнокультурної строкатості. Косівська кераміка, різьблення по дереву, ткацтво й вишивка стають не лише культурним надбанням, але й частиною фестивальної діяльності через ярмарки та майстер-класи, що дозволяє популяризувати

автентичні ремесла. Традиційні гуцульські весілля, обряди Різдва та Великодня, які відтворюються під час подій, стають туристичними атракціями і дозволяють досліджувати туристам особливості місцевих святкових обрядів [28].

У Карпатському регіоні забезпечується максимально можлива в Україні різноманітність у спектрі подієвого туризму, наприклад [28]:

- культурно-етнографічні фестивалі: «Гуцульська бриндзя», «Полонинське літо», «Писанковий фестиваль»;
- гастрономічні заходи: «Червене вино» (Мукачево), фестиваль баношу, ярмарки меду та трав;
- релігійні події: святкування Різдва та Великодня, фестивалі вертепів і Маланки;
- музичні фестивалі: фестивалі народної музики, фольклору й сучасних жанрів – «Шешори».
- спортивні змагання: гірські марафони, змагання з велоспорту, гірського туризму.

За рахунок розвитку подієвого туризму в регіоні в останні десятиліття став відчутний економічний вплив. Адже туристи витрачають кошти на проживання, харчування, сувеніри та послуги, створюючи доходи місцевим громадам. У тому числі розвиток даного виду туризму виступає позитивним фактором для місцевих мешканців, адже ремісники можуть отримувати додатковий дохід від ярмарок чи продажу виробів. Також створюються нові робочі місця різного характеру у сфері послуг. Разом з цим розвивається й туристична інфраструктура, адже збільшується кількість інвестицій у розвиток доріг, культурних центрів і туристичних об'єктів.

Задля популяризації та активного розвитку подієвого туризму використовуються інноваційні підходи. Цифрові технології дозволяють розробити вебсайти, зручні мобільні додатки і віртуальні тури для промоції подій. За рахунок використання інтерактивності підвищується інтерес туристів, а значить і активна участь у майстер-класах, приготуванні

традиційних страв, виконанні народних пісень і танців. Набираючи оберти у розвитку бізнесу через подієвий туризм, стає актуальним питання про партнерство та співпрацю з міжнародними організаціями для організації фестивалів із залученням іноземних учасників.

Проте у регіоні є ряд проблемних питань та викликів. Перш за все, це інфраструктурні обмеження: нерозвинена дорожня мережа й недостатня кількість місць для проживання у віддалених локаціях. Разом із розвитком туризму, а також масовою міграцією біженців через повномасштабне вторгнення створюється додаткове екологічне навантаження: велика кількість туристів може створювати проблеми для довкілля. Одним з недоліків та викликів є брак фінансування, бо локальні громади часто не мають достатніх коштів для організації великих подій [13].

Не дивлячись на виклики проблем подієвий туризм є перспективним для розвитку у Карпатському регіоні України. Актуальним напрямком є розвиток подій із фокусом на екологічну свідомість і збереження автентичності. Можливість залучення іноземних туристів через спільні фестивалі з сусідніми країнами дозволяє розширити процеси інтеграції в міжнародні проєкти. Так як подієвий туризм характеризується мультифункціональністю, це дозволяє створювати події, які поєднують культуру, спорт і природу, наприклад, фестивалі гірського туризму, які урізноманітнюють класичні види туризму. Позитивним є використання елементів маркетингу і просування. Можна використовувати активну рекламу подій на національному й міжнародному рівнях через соціальні мережі, туристичні виставки й партнерські програми.

За рахунок вищезазначеного можна прогнозувати, що розвиток подієвого туризму в Карпатському регіоні базується на унікальній комбінації природних і культурних ресурсів. При правильному управлінні, впровадженні інновацій та залученні громади подієвий туризм стане ключовим інструментом економічного зростання та збереження етнокультурної спадщини регіону.

Аналізуючи досвід ролі подієвого туризму у регіональному розвитку країни, а також напрацювання В. Папа та Н. Бошотої у напрямках стратегічного розвитку подієвого туризму, було створено стратегії розвитку подієвого туризму в Карпатському регіоні України (рис. 3.1) [22].

Проведення унікальних туристичних подій

- проведення аналізу існуючих туристичних подій в Карпатському регіоні та визначення тих, які мають потенціал для залучення туристів через свою унікальність або історико-культурне значення;
- розробка критеріїв відбору для нових подій, які можуть стати унікальними туристичними продуктами;
- підтримка організацій та ініціатив, спрямованих на розвиток нових та зміцнення існуючих туристичних подій через фінансування, консультації та маркетингову підтримку.

Формування сучасної інфраструктури та сервісів для туристів

- оцінка потреб у покращенні інфраструктури для туристів, включаючи готелі, заклади харчування, транспортні мережі та місця для розваг;
- розробка плану розвитку туристичної інфраструктури з урахуванням прогнозування туристичного потоку;
- впровадження стандартів обслуговування та якості для підвищення конкурентоспроможності регіону серед інших туристичних напрямків.

Маркетинг і промоція туристичних подій

- визначення цільової аудиторії для подієвого туризму і стратегії її залучення;
- формування іміджу регіону як центру туристичних подій через активні маркетингові заходи;
- використання цифрових технологій та медіа для промоції та привертання уваги до туристичних подій.

Партнерство з місцевими громадами та бізнесом у сфері подієвого туризму

- встановлення партнерських відносин з місцевими органами влади та громадськими організаціями для спільної розробки та підтримки туристичних подій;
- залучення місцевих підприємців до інвестування у туристичну інфраструктуру та подієвий туризм;
- створення механізмів взаємодії та обміну досвідом між різними стейкхолдерами для розвитку подієвого туризму.

Створення унікальних туристичних продуктів

- розробка тематичних маршрутів, які об'єднують культурні події з туристичними атракціями регіону;
- впровадження інновацій у програми подій для залучення різних категорій туристів;
- підтримка креативних ідей та ініціатив для створення туристичних пропозицій, що відповідають сучасним туристичним трендам.

Оцінка економічного ефекту подієвого туризму

- аналіз та оцінка економічних вигод, які приносять туристичні події регіону;
- розробка та впровадження механізмів для моніторингу і оцінки впливу туристичних подій на місцеву економіку;
- збільшення економічного впливу туристичних подій через підтримку місцевих підприємств, створення нових робочих місць та залучення інвестицій.

Підвищення соціального впливу подієвого туризму

- створення умов для взаємодії між місцевим населенням і туристами, що сприяє взаєморозумінню і культурному обміну;
- запровадження програм, спрямованих на підвищення свідомості та освіти про місцеву культуру, історію та традиції через проведення туристичних подій;
- сприяння розвитку місцевих ініціатив у сферах мистецтва, ремесел і культурних заходів, що підтримують соціальну згуртованість та розвиток громадської активності.

Збереження природних ресурсів та біорізноманіття

- впровадження екологічних стандартів для організації та проведення туристичних подій;
- моніторинг екологічного впливу туристичних подій в регіоні;
- впровадження ініціатив з використання відновлюваної енергії, мінімізації відходів і впровадження зелених технологій.

Рис. 3.1. Стратегії розвитку подієвого туризму Карпатського регіону [22]

3.2. Розробки подієвих турів за різними тематичним напрямками

Езотеричний тур «For myself»

Коротко про тур: езотеричний тур розрахований на осіб віком від 18 років, переважно жіночої статі. Даний ретрит чудово підходить для перезавантаження, фізичного на ментального розслаблення, релаксу з можливістю відвідування різноманітних локацій на території Закарпаття.

Переваги туру: поєднання різних видів туризму у одному турі (рекреаційно-оздоровчий, подієвий, гастрономічний, частково спортивний, шопінг-тур); відпочинок з активною та насиченою програмою; вивчення основ медитації, робота з психологом, включення до занять з йоги.

Маршрут: з/в Воловець – Пилипець – г. Гемба – полонина Боржава – оз. Синевир – Центр реабілітації бурих ведмедів – етно-центр «Вівчанський хутір» – вдсп. Шипіт – з/в Воловець .

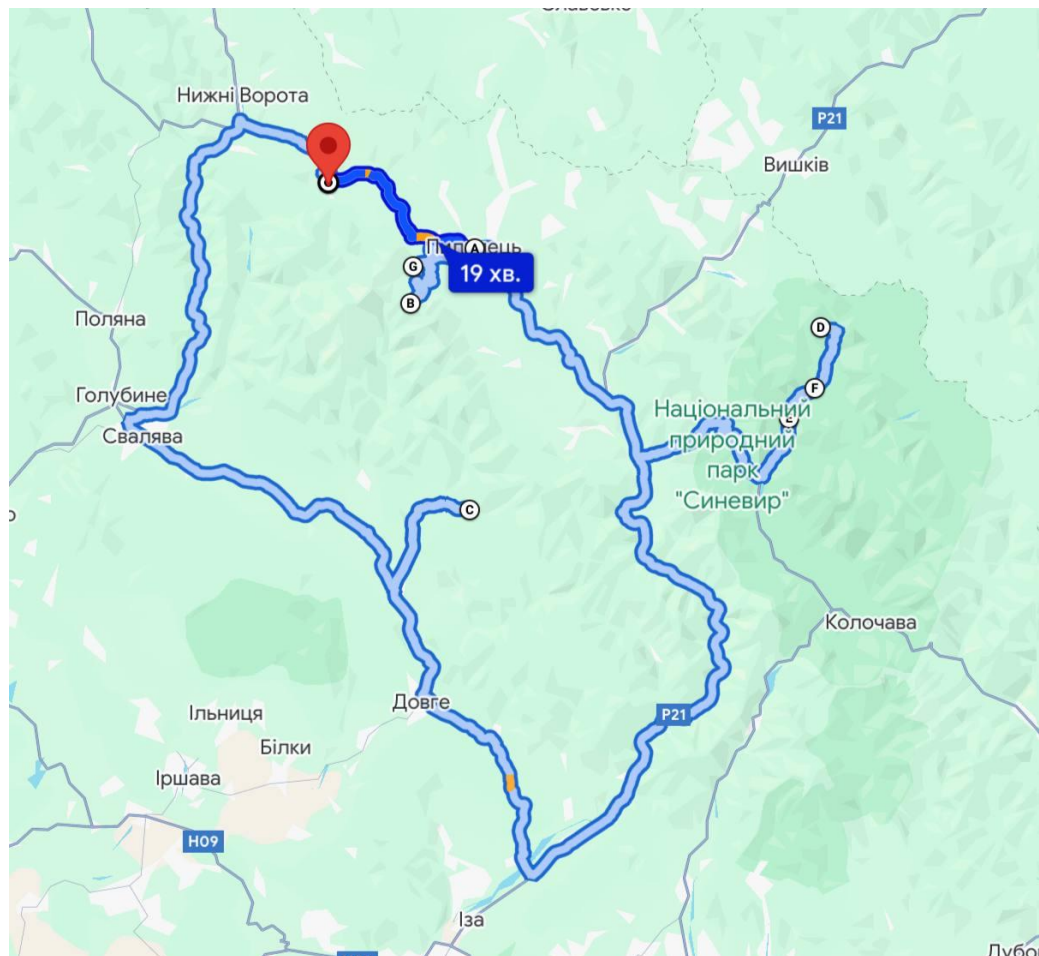

Рис. 3.2. Маршрут езотеричного туру «For myself» (складено автором)

Тривалість туру: 4 дні, 3 ночі; окремо на дорогу з м. Харків – 2 дні.

Розміщення : готельного типу; є можливість обрати номера з необхідною кількістю спальних місць (для близьких людей).

Транспорт: автобус, оренда пікапу – окремо для малих груп, потяг – за потреби додатково до точки початку маршруту.

Тип туру: груповий, ретрит.

Вікова категорія: від 18 років, з дозволу батьків – з 16 років.

У програмі туру: передбачені езотеричні практики, заняття йогою, медитації, арт-терапія, робота з психотерапевтом, сходження у гори, відвідування водоспаду, спа або чан на вибір, контакти з тваринами, фестиваль шипіт, відвідування закарпатських замків, шопінг.

Екскурсійна програма

- *День 1:*

Рис. 3.3. Асоціативна карта першого дня езотеричного туру
(складено автором)

Таблиця 3.1

План першого дня езотеричного туру (складено автором)

Час	План на день та локації
7:20	зустріч гідом на залізничному вокзалі Воловець. Відбувається транспорт пікапом чи автобусом до готелю.
7:50	заселення у гранд готель «Пилипець». Знайомство з робочою групою.
9:00	сніданок. Вільний час до 11:00.
11:20	трансфер до г. Гемба. Підйом на гору можливий пішки туристичними доріжками або на крісельному підйомнику. Піша прогулянка до полонини Боржава. Медитація на полонині Боржава. Спуск до трансферу.
14:30-15:00	обід у місцевих закладах (дегустація місцевих фіто-чаїв у колоритній колибі «Сурія» чи пікнік за локацією на вибір (місця для кемпінгу).
16:30-17:00	повернення до готелю. О 17:30 – проведення сеансу арт-терапії, до заняття підключений художник та психолог.
19:30	вечеря у готелі.
20:20	відвідування фіто-чанів або проведення вільного часу за побажанням.

Деталі стосовно маршрутних точок

Гора Гемба має найвідомішу з переваг для недосвідчених мандрівників, адже має асфальтовану дорогу до вершини. Вона ховається у полонині Боржава, де плавні переходи гір межують з різкими схилами, вершини гір прикрашені альпійськими луками, а полонини ховаються за щільними карпатськими лісами, через які майорить сонячне проміння. Гора обладнана крісельними підйомниками, що є зручним для сходження категорії осіб приближеним до похилого віку.

Вершини полонини Боржави усипані кущами з чорниці, вони оточені буковими пралісами, що перетікають у оксамитові схили (зона смарагдових лісів корелюється до позначки висот у 1200 м н.р.м. Загалом тут вкрито майже 4 тис. гектарів пралісами; дана природна особливість робить Боржаву одним з найбільших місць скупчення букового лісу в Україні. Близько третини території лісу знаходиться під охороною природно-заповідного фонду.

У колоритній колибі «Сурія», окрім дегустації чаїв, роблять природничу косметику косметику та засоби для догляду за тілом на трав'яній

основі. Тут є мило та косметичні продукти з ароматами м'яти, ванілі, чайних рослин та квітів.

- *День 2:*

Рис. 3.4. Асоціативна карта другого дня езотеричного туру
(складено за автором)

Таблиця 3.2

План другого дня езотеричного туру (складено автором)

Час	План на день та локації
9:00	заняття з йоги з тренером.
10:00	сніданок у готелі.
11:00	мандрівка до озера Синевир; по дорозі відвідуємо Центр реабілітації бурих ведмедів та робимо зупинку для фото на перевалі. Екскурсія по НПП «Синевир»
14:30	обід у місцевих колибах.
15:30	відвідування етно-центру «Вівчанський хутір».
17:00	організація спа-вечору. Відвідування у Синевірській Полянні чану/сауни поблизу р. Теремля. Можлива вечеря в межах даної локації.
19:30	вечір вина у готелі разом із сомельє, дегустація вин у готелі. Для тих, хто не вживає алкогольні напої можлива езотерична практика з картами таро.

Деталі стосовно маршрутних точок

Озеро Синевир – це найбільше гірське озеро в Україні. Воно, поправу, вважається родзинкою НПП «Синевир», окрім того, тут є і неймовірні гори, і водоспади з кришталево чистою водою, гірські річки та озера, заповідні болота, численні праліси, що належать до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [19].

На території парку доступні для відвідувачів є унікальні для території України реабілітаційні центри для бурих ведмедів та хижих птахів. На території НПП «Синевир» в умовах дикої природи зустрічаються також вовки, рисі, олені та козулі. У смерекових пралісах гніздяться глухарі, рябчики, а на торф'яні болота залітають лелеки білого та чорного виду [19].

Тут також можна побачити знаряддя праці сплавників деревини. Вони знаходяться у єдиному в Європі та 2-му у світі Музеї лісу і сплаву. Додатково бажаючи можуть ознайомитись із побутом та традиціями трьохсотлітньої давнини в музеї «Старе село» та оглянути унікальні на території України оборонні бункери Лінії Арпада, яку використовувала угорська армія в Другій світовій війні.

Місцеві колиби мають у своєму гастрономічному арсеналі автентичні страви: банош, бограч, шурпу, в'ялені ковбаси, пончики, а також хлібобулочні вироби на різний смак. Досить часто у таких колибах є можливість дегустувати вина та настоянки.

Етно-центр «Вівчарський хутір» знаходиться в околицях оз. Синевир. Тут відбувається відродження традицій вівчарства, за рахунок активної діяльності примножують культурну спадщину нашого народу.

Прогулянки по етно-центру дозволяють відчувати спокій та душевний затишок в гармонії з природою. На території існує також етно-маршрут «Стежками вівчарів». Маршрут розпочинається в Етно-центрі «Вівчарський хутір» і веде до однойменної еко-ферми «Вівчарський хутір». На території

розташовані: контактний зоопарк, магазин локальної продукції, музей природи та вівчарства.

Етно-центр подібний за своєю специфікою до «Гуцул-ленду» у Буковелі, але є більш бюджетним його варіантом.

• День 3

Рис. 3.5. Асоціативна карта третього дня езотеричного туру (складено автором)

Таблиця 3.3

План третього дня езотеричного туру (складено автором)

Час	План на день та локації
9:00	медитація
10:00	сніданок
11:00	екскурсії по замкам Закарпаття (палац графів Шенбронів, замок Сент-Міклош, мукачівський замок «Паланок»).
15:00	відвідування закладу «Порядний Газда» з можливими дегустаціями пива, вина, сирів, хліба, в'яленого м'яса.

16:30	прогулянка-шопінг м. Мукачево.
19:00	трансфер до готелю.
20:00	заняття з йоги чи відвідування чанів на вибір.

Деталі стосовно маршрутних точок

Палац графів Шенбронів розташований у с. Карпати поблизу однойменного санаторію «Карпати». Сам цегляний палац має п'ятикутну форму та був збудований у 1890 р. в урочищі Берегвар. Назва урочища походить від поселення на берегах, у горах. Проект палацу графів був спроектований за допомогою архітектора З. Грессерса [21].

Споруда є архітектурним втіленням з елементами неоготики та неоренесансу у поєднанні, що результує прояви електричної архітектури. Цікавим фактом є, що палац споруджений за астрономічним принципом. Він має 365 вікон (дні у році), одне з яких замуроване (високосний рік), 52 кімнати (52 тижні в році), 12 входів (12 місяців), а також 4 вежі (пори року). Для богослужіння виокремлена внутрішня капличка. Замок прикрашають тераси, герби та барельєфи, ковані ліхтарі. Родзинкою палацу є строгий камінний зал з люстрою «Мелюзина», що має особливе історичне походження, а також низка лабіринтних переходів та сходи з кованими перилами [21].

Довкола палацу закладено парк, з метою створення сприятливого клімату. Вважалося, що це допомагало перебігу туберкульозу та мало вплив позитивний вплив на здоров'я графині Шенборн. Для цього тут було висаджено понад 40 видів рідкісних рослин, найбільше зустрічаються територією старезні дуби та величні ясені. Центр саду відомий викопаним декоративним озером, що нагадує обрисами мапу тогочасної Австро-Угорської імперії (зараз водойма втратила форму). До сьогодні поруч із замком міститься старовинна вокзальна будівля, яка за стилістикою подібна до маленького замку [21].

Замок Сент-Міклош, також відомий як Чинадієвський замок, розташований у смт. Чинадієво. У XV столітті землі, що нині охоплюють

Чинадіївський замок, належали Сент-Міклоській домінії, керованій бароном Імре Перенї. Оцінюючи стратегічне значення регіону, барон звів замок у стилі романських фортець. Він має два поверхи, дві триярусні вежі, товсті стіни, просторі підвали й бійниці. Замок був оточений ровами, валами і річкою Латорицею, що забезпечувало надійний захист як для місцевого населення, так і для важливого карпатського перевалу, через який проходив ключовий торговий шлях Карпат [10].

Замок «Паланок» розташований на 68-метровій горі вулканічного походження, що забезпечувало чудове стратегічне положення для контролю військових і торговельних шляхів. Архітектура замку складається з каскаду терас всередині яких розміщена центральна будівля. Перед входом розташована велика фортеця площею 14 000 м². Комплекс включає три рівні: Верхній замок з князівськими палатами, каплицею та трьома вежами; Середній замок із господарськими та службовими приміщеннями; та Нижній замок, укріплений бастіонами. Його масштабність і фортифікації вражають навіть сьогодні.

• День 4

Таблиця 3.4

План четвертого дня езотеричного туру (складено автором)

Час	План на день та локації
9:00	медитація
10:00	сніданок
11:00	екскурсія до водоспаду Шипіт, відвідування фестивалю «Шипіт», відвідування сувенірного ринку
15:00	збори
17:00	трансфер до вокзалу «Воловець»

Деталі стосовно маршрутних точок

Водоспад Шипіт знаходиться поблизу с. Пилипець. Каскадний водоспад починається з високих схилів гори, що йменується Великий Верх – висотою у 1598 м. Водний потік розміщений в серці Карпат – біля підніжжя г. Гемба, що знаходиться на північних силах полонини Боржави. Вода спадає з висоти 14 м, кришталево чиста й прозора.

Вартість туру: 15000 грн.

У вартість включено: проживання в 1-о та 2-х місних номерах на вибір; харчування – сніданки; трансфер вокзал-садиба-вокзал та трансфер по локаціям, що прописані у програмі туру; вхідні квитки на озеро Синевир, водоспад Шипіт, підйомник на гору Гембу та до трьох замків; чан на території готелю; робота з арт-терапевтом, психологом, йога-коучем та тарологом.

У вартість не включено: трансфер до залізничного вокзалу до та після запланованого відпочинку; вхідні квитки у Центр реабілітації бурих ведмедів; обіди та вечері; дегустації; власні витрати.

Примітки: туроператор має право змінювати програму й послідовність екскурсій без зміни кількості послуг; ціна дійсна для групи від 6 до 15 осіб; всі додаткові послуги та окремі консультації з тарологом, арт-терапевтом, психологом чи йога-коучем оплачуються окремо; у програмі можливі зміни за бажанням групи чи окремого замовника; тур підходить для осіб віком від 18 років, переважно жіночої статі.

Екстремальний тур «Карпатський адреналін»

Коротко про тур: п'ять днів адреналіну, підкорення Карпатських вершин, залишся один на один з природою та її випробовуваннями.

Переваги туру: поєднання релаксації з екстримом, дослідження Карпатського регіону.

Тривалість туру: 5 днів, 4 ночі; окремо на дорогу з м. Харків – 2 дні.

Розміщення: палаткове у місцях для кемпінгу.

Тип туру: груповий, екстремальний, гірсько-пішохідний.

Вікова категорія: від 16 років.

Маршрут: с. Явірник – оз. Марічейка – Хребет Чорногора – г. Піп Іван Чорногірський – г. Дземброня Чорногора – г. Дземброня – г. Бребенескул – г. Ребра – оз. Несамовите – траверс Туркула, Данціж, Пожижеської – г. Брескул – г. Говерла – г. Петрос – полонина Шумнеська, траверс Шешул, полонина

Веснарка – с. Кваси. Адміністративна одиниця – Івано-Франківська область, Закарпатська область. Район подорожі – Верховинський район (Івано-Франківська область), Рахівський район (Закарпатська область).

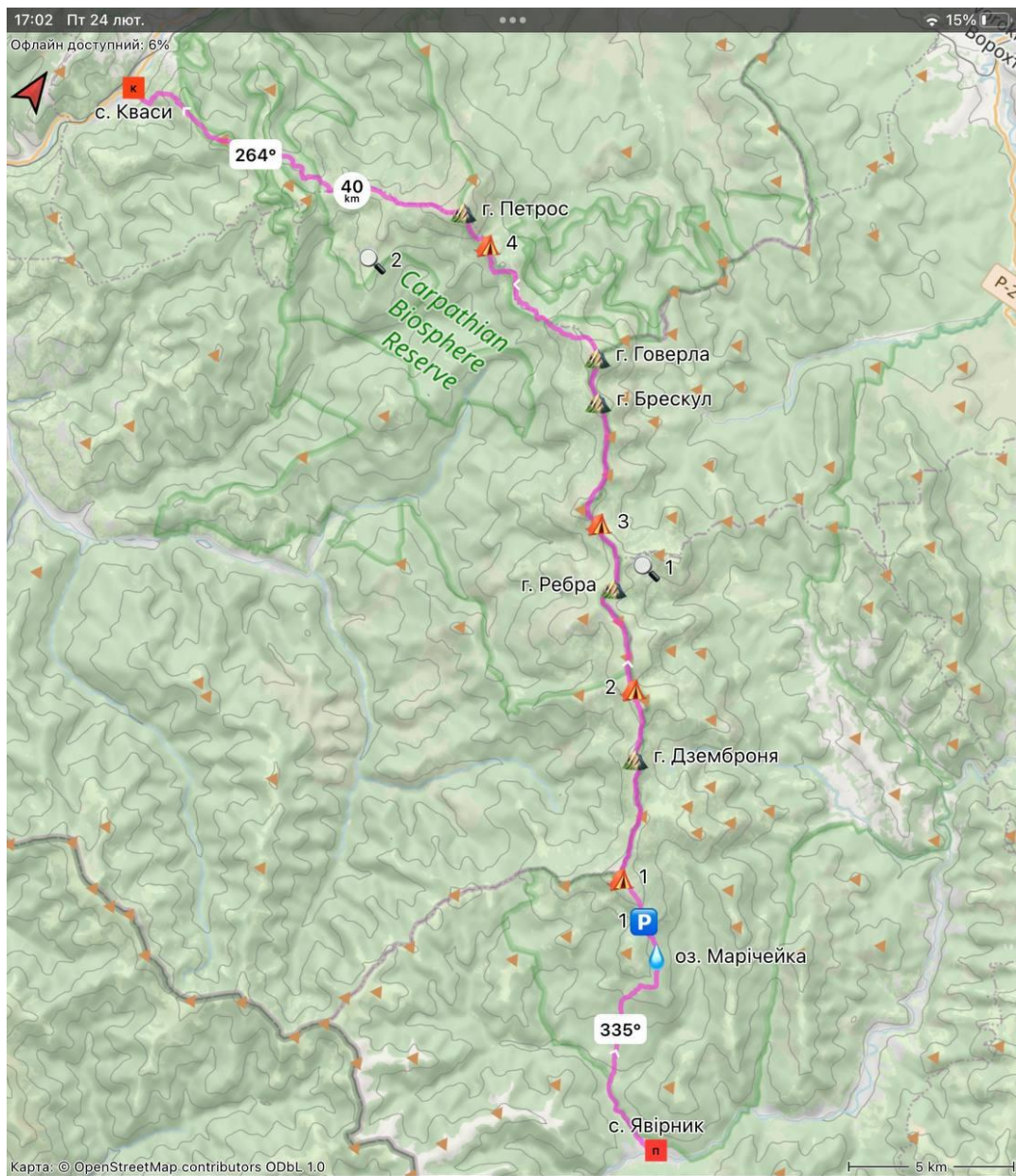

Рис. 3.6. Топографічна карта маршруту Українськими Карпатами (складено автором)

Ступінь складності – 2, протяжність маршруту, згідно до класифікації туристичних маршрутів – не менше 50 км. Враховуючи останній радіальний вихід на 11,0 км, який відбувається за бажанням, маршруту може присвоїтись 3 ступінь складності. Довжина маршруту 50,0 км, висота від 518 м до 2013 м, загальне сходження 2920 м, загальний спуск 3258. Три радіальні виходи 1

день – на 5,8 км, 2 день – на 4,3 км та 4 день – на 11 км. Загальна довжина маршруту 71,1 км. Останній радіальний вихід на 11,0 км за бажанням.

Оптимальний сезон: літо.

Таблиця 3.5

План маршруту «Карпатський адреналін» (складено автором)

день	ділянка маршруту	відстань, км	ходовий час, год.	спосіб пересування	місце ночівлі	цікаві об'єкти
1	с. Явірник – оз. Марічейка – г. Піп Іван Чорногірський	10,9 км	5	пішки	біля станції Піп Іван Чорногірський	оз. Марічейка, г. Піп Іван Чорногірський
2	г. Піп Іван Чорногірський – радіальний вихід – г. Дземброня – перетин джерела слабого з маршрутом (місце ночівлі 2)	6,3 км та радіальний вихід 5,8 км	7	пішки	долина гір Менчул та Бребенескул	радіальний вихід на г. Погорілець, г. Смотрич та скелю Вухатого, а також місця для фотозон у луках та квіткових долинах; г. Дземброня
3	місце ночівлі 2 – г. Бребенескул – г. Ребра – радіальний вихід – оз. Несамовите – місце ночівлі 3 біля берегу озера	5,8 км та радіальний вихід 4,3 км	6	пішки	берег оз. Несамовите	г. Бребенескул та г. Ребра – радіальний вихід до полонини Гаджина та оз. Несамовите
4	оз. Несамовите – г. Брескул – г. Говерла – ліс у підніжжя г. Петрос – місце ночівлі 4	11,8 км	7	пішки	ліс за маршрутом хребта Чорногора – N 48° 10' 05" та E 24° 26' 14"	двотисячники Карпат – г. Брескул та г. Говерла
5	місце ночівлі 4 – г. Петрос – радіальний вихід – с. Кваси	5,2 км та радіальний вихід 11 км	8	пішки	планується від'їзд або є можливість ночівлі у с. Кваси	г. Петрос та радіальний вихід Чорногірським заповідним масивом
Всього		71,1 км	26 год			

Опис цікавих об'єктів по маршруту

Марічейка – високогірне льодовикове озеро в Українських Карпатах, розташоване на Чорногорському масиві у Верховинському районі Івано-Франківської області. Озеро має довжину 88 м, ширину 45 м і лежить на висоті 1510 м над рівнем моря. Це друге за площею озеро Чорногори. Його береги вкриті субальпійськими луками, осоковими заростями та оточені лісами ялини і гірської сосни. Водойма живиться підземними і атмосферними водами, походження – льодовикове [34].

Гора Піп Іван має характерну пірамідальну форму, що робить підйом на неї досить складним і потребує зусиль. На висоті 1500 метрів мандрівників зустрічають величні смерекові ліси, а вершина здіймається над альпійськими луками. Піп Іван є знаковою точкою для туристів, оскільки саме з неї починається Чорногірський масив. Це популярне місце для старту походів на гори-двотисячники, зокрема через обсерваторію «Білий слон» і розгалужені туристичні маршрути, що відкривають вражаючі краєвиди Карпат [34].

Радіальний вихід через Карпатський національний природний парк на г. Погорілець, г. Смотрич та скелю Вухатого, а також місця для фотозон у луках та квіткових долинах (рис. 3.7).

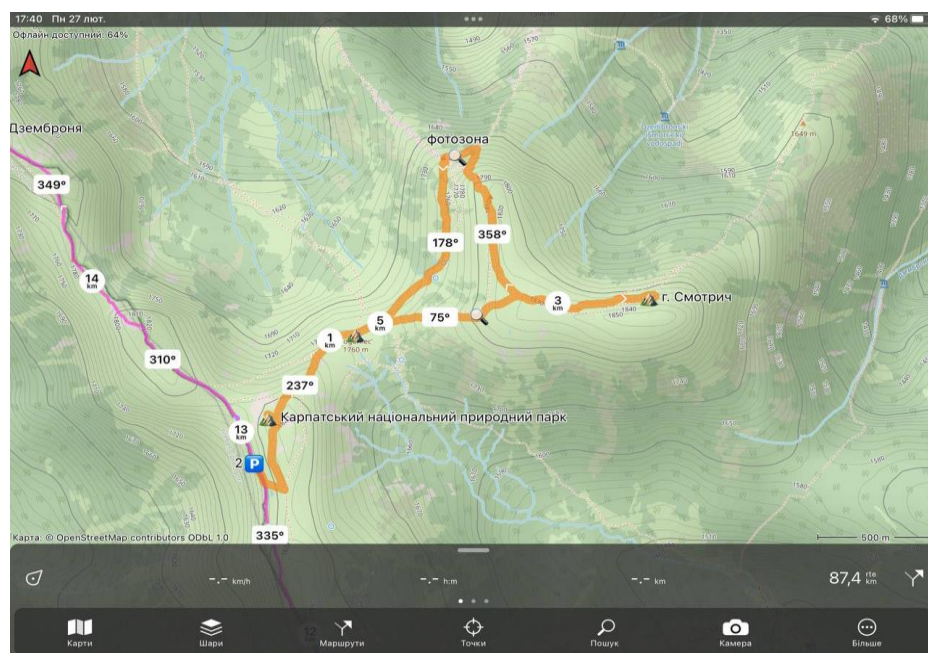

Рис. 3.7. Радіальний вихід №1 (складено автором)

Смотрич (Смотрець) – це одна з вершин гірського масиву Чорногора, що розташована у Верховинському районі Івано-Франківської області. Знаходиться дана вершина в межах Карпатського національного природного парку на висоті з позначкою 1898 м. Схили гори від півночі, сходу і півдня стрімкі, місцями обривисті. На схилах багато скель, вершина вже повністю кам'яниста. За півкілометра на північний захід від вершини розташованих Вухатий Камінь – передвершина Смотрича, тут можна побачити чудернацької форми скелі, які в народі називаються «церквами».

Дземброня – гора пірамідальної форми, схили якою до висоти 1400-1500 м вкриті густими чагарниками та столітніми ялиновими лісами, вище цієї відмітки можна зустріти представників альпійських та субальпійських луків, а у привершинній частині – в основному кам'яні розсипи. З-під Дземброні беруть початок дві річки, утворюючи неймовірні краєвиди. На південних схилах це р. Бальзатул, що є правою притокою р. Біла Тиса, на західних – однойменна р. Дземброня, яка згодом впадає в Чорний Черемош (її ліва притока) [34].

Гора Бребенескул, друга за висотою вершина Українських Карпат після Говерли, має висоту 2061 метр. Вона розташована в центральній частині Чорногірського хребта на межі Закарпатської та Івано-Франківської областей. Вершина має куполоподібну форму, а її привершинні схили вкриті альпійськими та субальпійськими полонинами, а також кам'яними розсипами та осипищами, характерними для цієї місцевості. Західніше Бребенескула розташоване найвисокогірніше озеро Українських Карпат – Бребенескул. З озера витікає невеличкий потічок з однойменною назвою; південно-східніше знаходиться гора Менчул, а у північно-західному напрямку – гора Ребра [34].

Бребенескул є однією з шести вершин Українських Карпат, що перевищують дві тисячі метрів («Карпатські двотисячники»), поряд із Говерлою, Піп Іваном Чорногірським, Петросом, Ребрами та Гутин Томнатиком. Ця вершина вважається однією з найкрасивіших і найбільш мальовничих в Україні.

Гора Ребра, висотою 2001 м, розташована в центральній частині Чорногірського хребта. У минулому вона слугувала межею між Чехословаччиною та Польщею, про що нагадують залишки стовпів і колючого дроту, які можна знайти під час прогулянок. З вершини відкриваються захоплюючі панорами, що робить її популярним місцем серед туристів.

Східніше від гори Ребра в урочищі Гаджина, на моренних формах рельєфу, що сформовані на основі розлогого льодовикового кара, розташовано декілька високогірних озер невеликого розміру. Різноманітні рідкісні рослини зустрічаються на вершині гори та її схилах, це представників, що занесені до Червоної книги України.

Радіальний вихід до полонини Гаджина (рис. 3.8). Полонина Гаджина – поправу вважається наймальовничішою полоною Українських Карпат. Полонина займає три тисячі долини і більше десяти карів, тут можна зустріти унікальні форми рельєфу з втіленням цирків, амфітеатрів, трогових долин, котлів, уловів. Дані форми утворилися внаслідок давнього плейстоценового зледеніння.

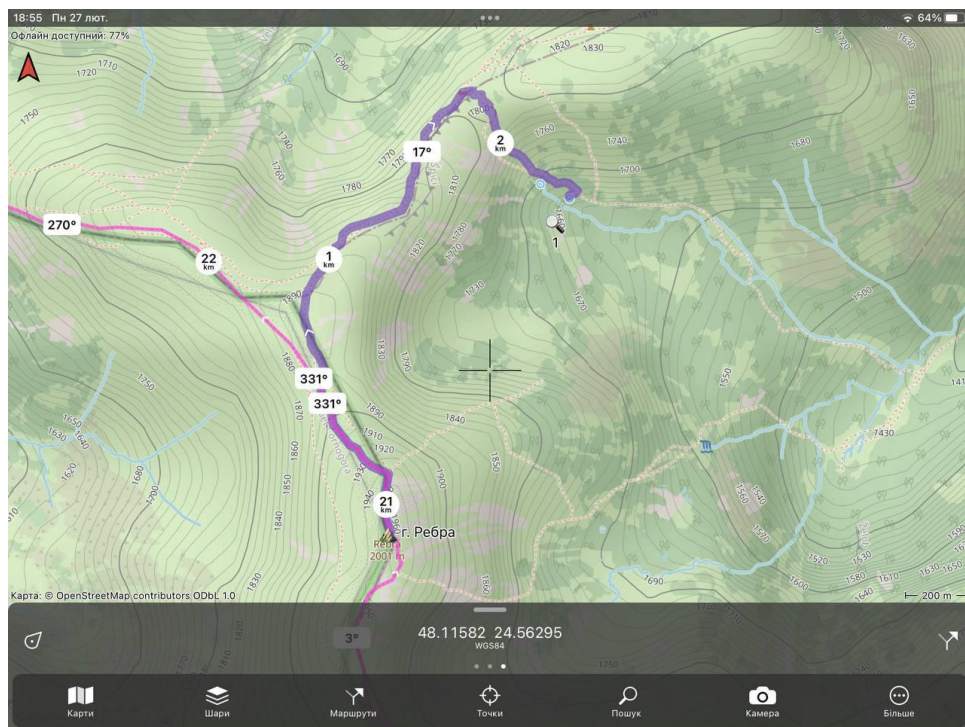

Рис. 3.8. Радіальний вихід №2 на полонину Гаджина (складено автором)

Полонина вирізняється багатством реліктової та ендемічної рослинності, унікальними субальпійськими й альпійськими ландшафтами, а також вражаючими скельними стінами вершин Ребра, Шпиці та Бребенескул. Спуститися до полонини можна з гори Шпиці, але цей маршрут підходить лише для досвідчених туристів. Для тих, хто віддає перевагу менш екстремальному спуску, існує стежка з гори Ребра.

Озеро Несамовите – це одне з найвисокогірніших озер Українських Карпат (1750 м н.р.м.). Несамовите розташоване в межах Карпатського національного парку, в моренних формах рельєфу – льодовиковому карі на східних схилах Чорногірського масиву – горі Туркул. Довжина озера 88 м, ширина 45 м, глибина по всій площі коливається в межах 1-1,5 м. Несамовите в останні роки інтенсивно заростає осокою. Формою Несамовите дещо нагадує Антарктиду. Дивний парадокс стосовно розміщення озера полягає у тому, що ніби воно розташоване в межах Закарпатської області (за даними навчальних підручників), проте воно лежить на північний схід від головного гребеня Чорногірського хребта (по якому проходить адміністративна межа між Закарпатською та Івано-Франківською областями), це свідчить, що воно належить до Івано-Франківської області [13].

Брескул з позначкою висоти у 1911 м – відома гірська вершина Українських Карпат, яка розташована на території Чорногірського гірського масиву на межі Закарпатської та Івано-Франківської областей. Вважається, що назва гори походить від гуцульської говірки і, швидше за все, пов'язана з її формою, та означає «надутий», «набряклий» чи «спухлий».

Гора Говерла, що є частиною Чорногірського масиву, розташована на межі Івано-Франківської та Закарпатської областей. Як найвідоміша гора України, вона вражає своєю природною красою: альпійськими луками, чагарниками та кам'янистими схилами. На її східному схилі бере початок витік річки Прут і розташований Прутський водоспад із загальною висотою майже 80 метрів. Говерла знаходиться на території Карпатського біосферного заповідника та Карпатського національного природного парку. Схили гори

вкриті буковими та смерековими лісами, а полонини починаються на висоті 1500 метрів. Говерла є найпопулярнішим природним туристичним об'єктом України. Перший офіційний маршрут сходження на її вершину було відкрито ще в 1880 році, і в зимовий період вона має категорію складності 1Б для альпіністів [34].

Гора Петрос, четверта за висотою вершина Українських Карпат (2020 м), належить до найвищих гір Чорногірського масиву й є популярним об'єктом пішохідного туризму. Щороку тисячі любителів активного відпочинку долають її вершину. Південно-західні та західні схили Петроса дуже круті, з численними кам'яними осипищами та розсипами, а північно-східні та північні схили – урвисті й непрохідні, з численними скельними виступами. Верхня частина гори вкрита субальпійською рослинністю, серед якої поширені чорничники, ялівець і рододендрон. До висоти 1500-1600 м схили вкриті столітніми ялиновими лісами. З вершини Петроса відкриваються захопливі панорамні краєвиди на всі сторони горизонту. Звідси добре видно Чорногірський хребет від Говерли до Попа Івана, гору Близницю, а також полонини та вершини Свидовецького хребта [34].

Чорногірський заповідний масив є природоохоронною територією в Українських Карпатах. Розташований у Рахівському районі Закарпаття, він входить до складу Карпатського біосферного заповідника (рис. 3.9).

Рис. 3.9. Радіальний вихід №3 Чорногірським заповідним масивом (автор Topo GPS route generator)

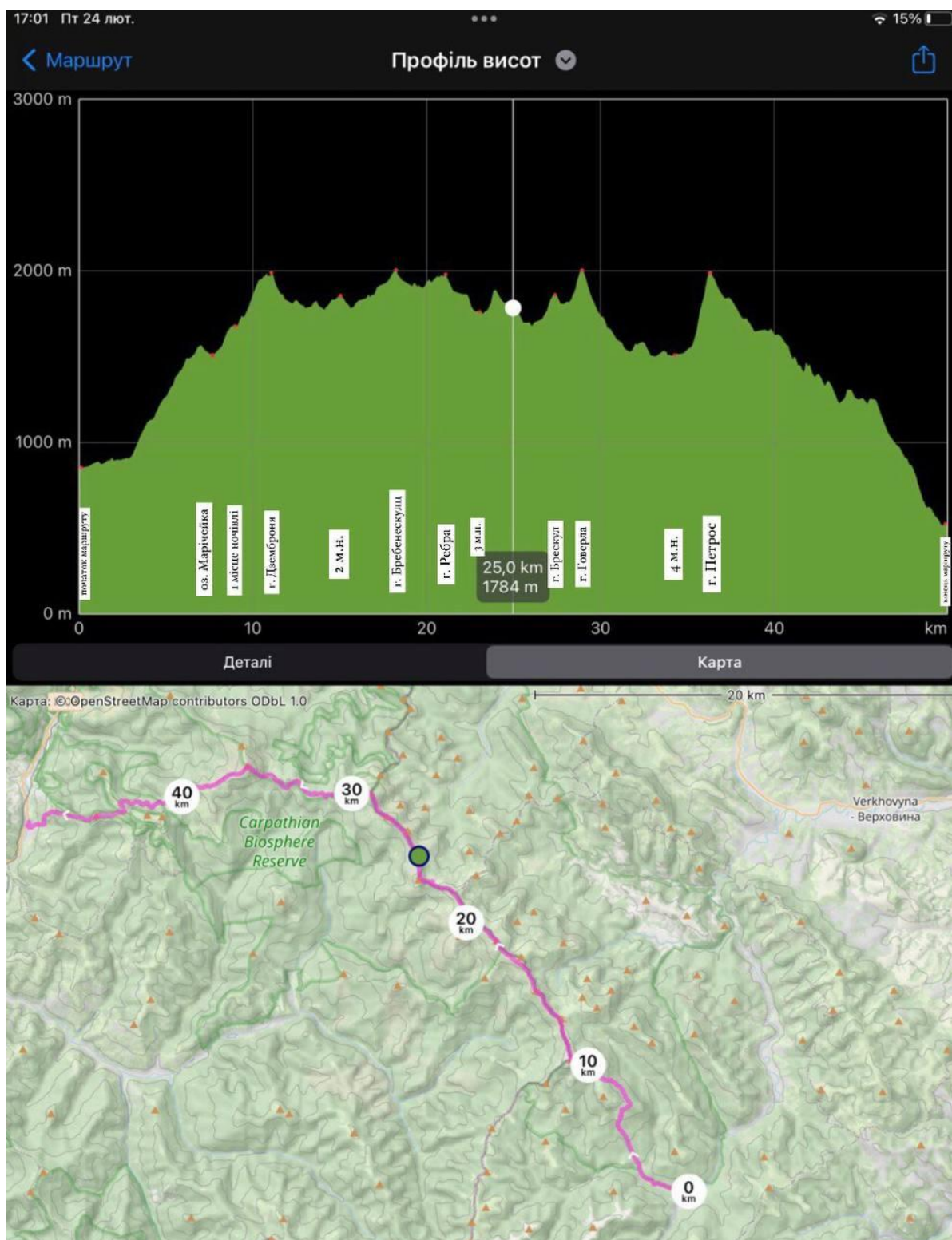

Рис. 3.10. Висотний графік маршруту Українськими Карпатами
(складено за автором)

Чорногірський заповідний масив є частиною транскордонного природного об'єкта «Давні та первісні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи», який об'єднує окремі 78 масивів у 12 країнах.

Цей об'єкт входить до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. У Чорногорах зберігся унікальний генетичний фонд бука лісового (*Fagus sylvatica*) та інших ареальних видів. Букові праліси мають надзвичайну цінність для дослідження історії й еволюції роду бука (*Fagus*), який відіграє ключову роль у екосистемах Північної півкулі. Бук є основною породою помірних широколистяних лісів, що колись покривали 40% території Європи, і залишається важливою складовою цих ландшафтів [13].

Ліси є домінуючим типом рослинності в Чорногірському заповідному масиві. Чисті бучини зустрічаються переважно на південних схилах і мають обмежене поширення через прохолодний клімат. У першому висотному діапазоні до 1200 м переважають мішані листяно-хвойні ліси. Вище розташовані зональні смеречники, які формують верхню межу лісу на висоті 1500–1600 м. У субальпійському поясі поширені криволісся, а альпійські луки займають значні території, формуючи характерний ландшафт [13].

Фауна хребетних Чорногірського масиву складається переважно з видів тайгового та альпійського комплексів. У високогір'ї (близько 1800 м) мешкають рідкісні снігова полівка та альпійська тинівка, що занесені до Червоної книги України.

Хвойні та мішані ліси є домівкою для таких видів, як трипалий дятел, жовтоголовий корольок, гірський дрізд, глухар, рись і ведмідь. У Чорногорі також зустрічаються численні ендемічні безхребетні – карпатські та східнокарпатські, характерні для Карпатського регіону, зокрема для лісового поясу Карпат.

Вартість туру: 14700 грн.

У вартість включено: попередня допомога з МКК; оренда палаток; харчування – повний комплекс; трансфер вокзал – початок та кінець маршруту – вокзал; супровід гідом-екскурсоводом, екскурсійне обслуговування на об'єктах; оренда спорядження.

У вартість не включено: трансфер до залізничного вокзалу до та після запланованого відпочинку; додаткові розваги, що не передбачено програмою туру; власні витрати.

Примітки: ціна дійсна для групи від 6 до 15 осіб; всі додаткові послуги оплачуються окремо; у програмі можливі зміни за бажанням групи чи окремого замовника; тур підходить для осіб віком від 16 років.

Дяльність маршрутно-кваліфікаційної комісії регулюється Положенням про туристські маршрутно-кваліфікаційні комісії навчальних закладів (далі – Положення), затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 02 жовтня 2014 року №1124.

Повідомлення МКК місцевих осередків ФСТУ Верховинського району Івано-Франківської області. Для одержання дозволу в МКК подається заявочна книжка, вона підписується керівником подорожі та потім завіряється печаткою. Далі завіряється копія наказу про проведення подорожі, призначення її керівника та заступника. Отримуються медичні довідки про стан здоров'я учасників подорожі; а також кваліфікаційні документи, що слугують підтвердженням рівня спортивно-туристської підготовки кожного члена групи.

Фестивальний тур «Карпатські Барви. Свято традицій і культури»

Коротко про тур: фестивальний тур для любителів автентичної культури і свят, музики, гастрономії.

Переваги туру: можливість за тиждень поринути у вир карпатських фестивалів різного характеру.

Маршрут: Яремче – Верховина – Коломия – Мукачево/Берегово – Рахів – Ворохта – Ужгород.

Тривалість: 7 днів, 6 ночей; окремо на дорогу з м. Харків – 2 дні.

Вікова категорія: від 12 років.

Сезон: Літо (липень-серпень) або осінь (вересень-жовтень, з акцентом на винні фестивалі).

Транспорт: автобус, оренда пікапу – окремо для малих груп, потяг – за потреби додатково до точки початку маршруту.

Таблиця 3.6

**Програма туру «Карпатські Барви. Свято традицій і культури»
(складено автором)**

день	місце	подія	активності
День 1. Зустріч у серці Карпат	Яремче	Відкриття туру. Знайомство з місцевою культурою через міні- фестиваль «Гуцульські традиції».	Гуцульські танці, виступ трембітарів. Ярмарок ремесел: дерев'яні вироби, вишивка, сувеніри. Майстер-клас із приготування гуцульських страв. Етно- вечірка з традиційними піснями біля вогнища.
День 2. Фестиваль «Полонинське літо»	Верховина	Участь у фестивалі відкриття полонинських господарств	Майстер-класи з доїння вівців і виготовлення бринзи. Конкурс народного костюму. Перегляд гуцульського театального дійства. Вечера з традиційними стравами (банос, грибна юшка, карпатські сири).
День 3. Етно- фестиваль у Коломиї	Коломия	Фестиваль писанок	Екскурсія до музею Писанки. Майстер-класи з розпису писанок. Ярмарок народних ремесел і сувенірів. Фотосесія в автентичних костюмах. Прогулянка містом і дегустація традиційних настоянок.
День 4. Фестиваль вина та гастрономії в Закарпатті	Мукачєво Берегово	Участь у винному фестивалі	Дегустація локальних вин і крафтових продуктів. Кулінарні шоу із приготування страв угорської кухні (бограч, токан). Музичні виступи місцевих колективів. Святкова вечера з живою музикою в традиційному ресторані.
День 5. Фестиваль «Гуцульська бринза»	Рахів	Великий щорічний етно- фестиваль	Виставка-продаж локальних сирів, меду, трав'яних чаїв. Конкурси між вівчарями. Виступи фольклорних колективів. Інтерактивні ігри та конкурси для туристів. Вечір: Відпочинок у готелі чи кемпінгу в мальовничій зоні.
День 6. Музичний	Ворохта	Фестиваль «Музика Карпат»	Виступи сучасних етно-гуртів і музичних колективів
фестиваль у Ворохті			Танцювальні майстер-класи (народні та сучасні). Зона для відпочинку з фуд- кортами і крафтовими напоями.
День 7. Закриття фестивального туру	Ужгород	Прогулянка старовинним містом і завершальний ярмарок	Екскурсія по замку Ужгород і липовій алеї. Відвідування музею народної архітектури та побуту.

Вартість туру: 8000 грн.

У вартість включено: проживання в етно-садибах, готелях або кемпінгах (на вибір); організація участі у фестивалях; харчування: сніданки та вечеря (традиційні страви); трансфер між локаціями та фестивалями; послуги гіда.

У вартість не включено: трансфер до залізничного вокзалу до та після запланованого відпочинку; вхідні квитки на фестивалі та у музеї; обіди; дегустації; власні витрати.

Примітки: туроператор має право змінювати програму й послідовність екскурсій без зміни кількості послуг; ціна дійсна для групи від 6 до 15 осіб; всі додаткові послуги оплачуються окремо; у програмі можливі зміни за бажанням групи чи окремого замовника; тур підходить для осіб віком від 12 років.

3.3. Перспективи розвитку подієвого туризму в Карпатському регіоні України

Для нейтралізації всіх слабких сторін, які загрожують розвитку подієвого туризму у Карпатському регіоні, доцільним буде використання стратегій регіонального розвитку подієвого туризму (рис. 3.1), що були згадані вище (п. 3.1). Вони зумовлюють розвиток сильних сторін (рис. 3.11) та впровадження у життя можливих стратегій (рис. 3.11). Зокрема це орієнтація не лише на українських туристів, а й на іноземців, акцентуючи на етноорієнтовності з дотриманням високого рівня інтерактивності. Дана позиція дозволить привернути увагу іноземних інвесторів.

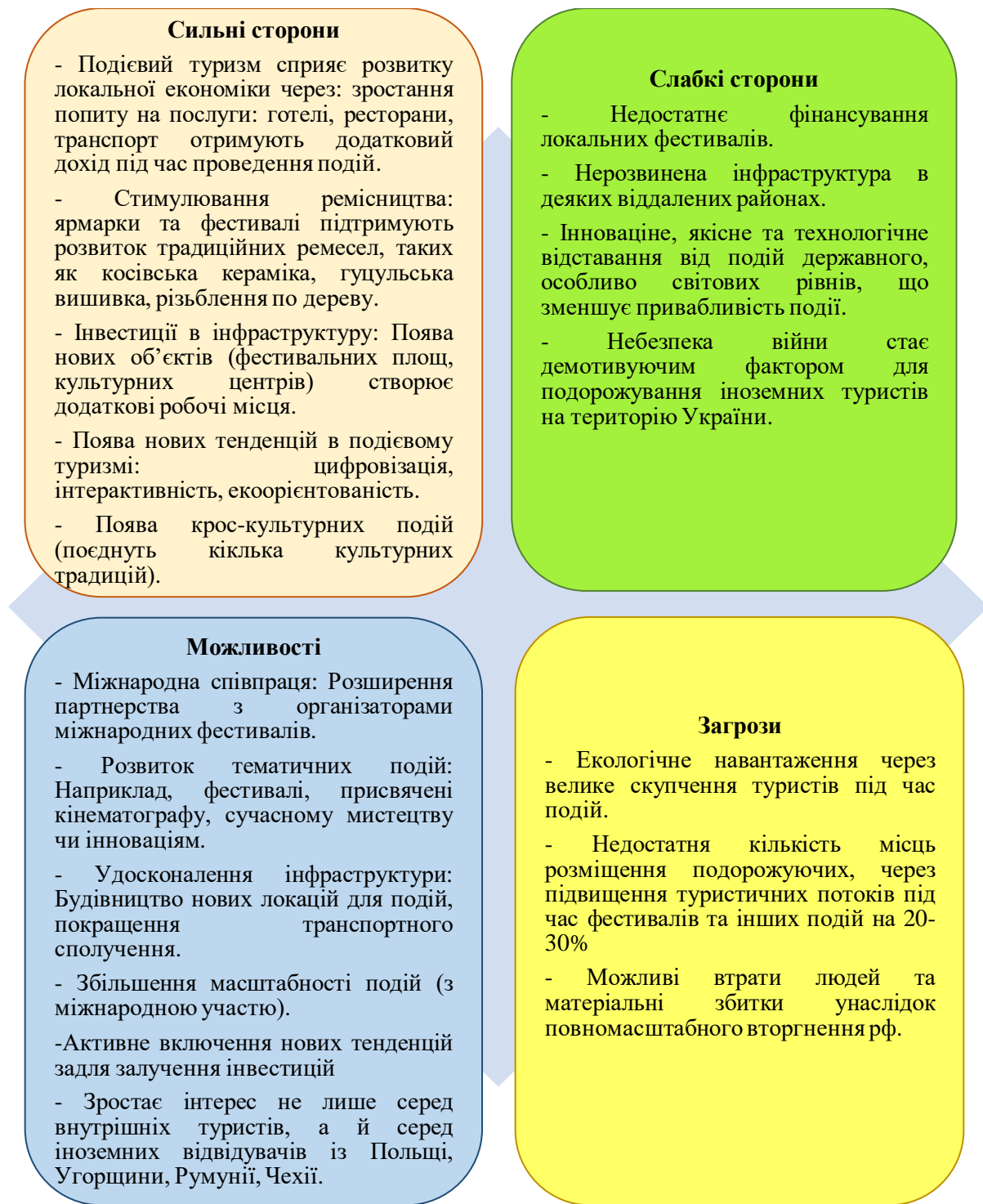

Рис. 3. 11. SWOT-аналіз перспективи розвитку подієвого туризму в Карпатському регіоні (складено автором)

Показники динаміки туристичних потоків під час фестивалів у Карпатах збільшуються на 20-30%, що дозволяє простежити підвищення популярності та актуальності даного виду туризму. Він є універсальним, адже добре поєднується та доповнює будь-який інший вид туризму, що

дозволяє бути актуальним в будь-який сезон. Дана функція також позитивно впливає на задоволення потреб для будь-якого портрету туристу.

Включаючи до подій новітні технології, інвестуючи у підвищення складовою комфорту туристів, можна досягнути максимально можливих туристичних потоків від впровадження даного виду туризму в Українських Карпатах.

Отже, динаміка розвитку подієвого туризму в Карпатському регіоні України є позитивною, що зумовлено розширенням кількості подій, збільшенням туристичних потоків і підвищенням економічного впливу на регіон. Для забезпечення подальшого сталого розвитку необхідно впроваджувати інноваційні рішення, розширювати міжнародну співпрацю та зберігати автентичність культурних традицій.

ВИСНОВКИ

За рахунок аналізу теоретико-методологічних основ вивчення подієвого туризму можна зазначити, що даний вид туризму є універсальним видом туризму для будь-якої території дестинації та сезону у розрізі використання всіх можливостей обраної локації. Подія визначається як універсальне та багатогранне явище, що дозволяє поєднувати різні види та форми (ресурси подієвого туризму), створюючи унікальну привабливість дестинації для відпочиваючих. Перевагою є акумулювання вражень та довготривалий ефект від них, що за допомогою правильною рекламної кампанії дозволяє набирати популярність території дестинації.

Чітко визначеної класифікації подієвого туризму не існує через новизну та постійне розширення дефініції. Аналізуючи напрацювання Л. Устименко у роботі була зазначена класифікація за наступними характерними ознаками: за відповідними туристичними ресурсами, за тематикою заходу, за масштабом події, за регулярністю проведення. Аналізуючи класичні положення щодо класифікації івентивного туризму, автором були виділені наступні складові у структурі: масштаб, поділ за формою проведення та тематичною спрямованістю, також виділено функціональну спрямованість, частота проведення та за віковими категоріями.

Карпатський регіон має багатий потенціал для розвитку подієвого туризму завдяки різноманіттю культурних, історичних і природних ресурсів. Фестивалі, етнографічні свята, спортивні змагання та природоохоронні акції створюють унікальні можливості для залучення туристів. Водночас, використання природно-рекреаційних і суспільно-культурних ресурсів має забезпечувати соціально-економічний комфорт для місцевих жителів і збереження природного самобуття середовища. Особливу роль у розвитку туризму відіграють подієві ресурси, які сприяють розширенню можливостей рекреаційної діяльності.

Події в Карпатах відзначаються автентичністю та зв'язком із місцевими традиціями. Це дозволяє формувати привабливий туристичний продукт, який поєднує розважальні, освітні та рекреаційні аспекти.

Динаміка розвитку подієвого туризму в Карпатському регіоні України є позитивною, що зумовлено розширенням кількості подій, збільшенням туристичних потоків на 20-30% і підвищенням економічного впливу на регіон, розвитку інфраструктури, створення нових робочих місць. Для забезпечення подальшого сталого розвитку необхідно впроваджувати інноваційні рішення, розширювати міжнародну співпрацю та зберігати автентичність культурних традицій.

Організація подій підвищує рівень національної самосвідомості та зберігає культурну ідентичність регіону. Участь місцевих громад у плануванні та проведенні заходів забезпечує їхню активну інтеграцію в туристичну діяльність. Події, пов'язані з природоохоронними тематиками, сприяють формуванню екологічної свідомості серед туристів і місцевого населення, а також підвищують рівень екологічної безпеки регіону.

Подієвий туризм у Карпатському регіоні має великий потенціал завдяки багатству культурних ресурсів, природної краси та активності місцевих громад. Його розвиток сприятиме збереженню культурної спадщини, економічному зростанню та формуванню позитивного іміджу регіону як центру автентичних і яскравих подій.

Аналізуючи особливості розвитку Карпатського регіону та наявні і перспективні туристичні ресурси були виділені наступні стратегії розвитку: проведення унікальних туристичних заходів; формування сучасної туристичної інфраструктури та сервісу для подорожуючих; маркетинг і промоція туристичних подій; включення до партнерства місцеві громади і бізнес; створення унікальних туристичних продуктів; обов'язкова оцінка економічного ефекту від даного виду туризму; введення механізмів підвищення соціального впливу; збереження природних ресурсів і біорізноманіття. На основі отриманих результатів було розроблено три

авторських подієвих тури: езотеричний тур «For myself», екстремальний тур «Карпатський адреналін» та фестивальний тур «Карпатські Барви. Свято традицій і культури».

Серед основних проблем розвитку подієвого туризму у Карпатах – недостатня туристична інфраструктура, слабка промоція регіональних подій на міжнародному рівні та обмеженість фінансових ресурсів для організації масштабних заходів. Для підвищення ефективності подієвого туризму в Карпатському регіоні доцільно зосередитися на розширенні інфраструктури, впровадженні інноваційних форматів подій, розвитку партнерства між державою та бізнесом, а також створенні комплексних маркетингових стратегій.

Таким чином, подієвий туризм у Карпатському регіоні України має великий потенціал для подальшого розвитку. Комплексний підхід до планування та реалізації подій здатний зробити регіон одним із провідних центрів подієвого туризму не лише в Україні, а й у Європі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Getz, D. (2008): Event Tourism: Definition, Evolution, and Research. *Tourism Management*, № 29 (3): 403-428.
2. Goldblatt, J. (2004): *Special Events: Event Leadership for a New World* (The Wiley Event Management Series). Wiley. 528 с.
3. Академічний тлумачний словник. [Електронний ресурс]: <http://sum.in.ua/s/podija> (дата звернення 1.10.2024).
4. Бейдик О. О. (1997): *Словник-довідник з географії туризму, рекреації та рекреаційної географії*. Київ. 130 с
5. Бейдик О. О., Новосад Н. О., Топалова О. І. (2016): Чинники розвитку та особливості подієвого туризму. *Часопис картографії*. Вип. 16. С. 125-131. [Електронний ресурс] : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ktvsh_2016_16_13 (дата звернення 31.09.2024).
6. Вовк К. (2019): Теоретична сутність поняття «подієвий туризм» та прикладні аспекти його використання. Проблеми і перспективи економіки та управління. № 3 (19), С. 184-193. [Електронний ресурс] : [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-3\(19\)-184-193](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-3(19)-184-193) (дата звернення 31.09.2024).
7. Всесвітня туристична організація. Офіційний сайт. [Електронний ресурс] : <https://www2.unwto.org>. (дата звернення 30.09.2024).
8. Говоруха А. Е. The hospitality industry of the Ukrainian Carpathians under martial law. Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон – 2024: суспільно-географічні аспекти», Харків 26-27 листопада 2024 р. [Електронний ресурс] : <https://web.kpi.kharkov.ua/tourism/confere2024/> (дата звернення 8.12.2024)
9. Говоруха А. Е. Подієві ресурси Карпатського регіону як складова туристичної привабливості. Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон – 2024: суспільно-географічні аспекти», Харків 4 квітня 2024 р. [Електронний ресурс] :

- http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Збірник_студ.конф.Регіон-2024.pdf (дата звернення 5.10.2024)
10. Замок Сент-Міклош (Чинадіївський замок) [Електронний ресурс] : <https://karpatium.com.ua/pamyatky-arkhitektury/zamok-sent-miklosh-chynadiievskiy-zamok> (дата звернення 10.10.2024).
 11. Івано-Франківська область. Екологічний паспорт регіону [Електронний ресурс] : www.ecology.if.ua/ekopaspobl.html (дата звернення 13.10.2024)
 12. Інформаційна довідка щодо стану природно-заповідного фонду Львівської області [Електронний ресурс] : http://www.ekology.lviv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=146&Itemid=76 (дата звернення 15.10.2024)
 13. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку : монографія у 8 томах / НАН України. Інститут регіональних досліджень; наук. ред. В.С. Кравців. – Львів, 2013. – Том 1. Екологічна безпека та природно-ресурсний потенціал / відп. ред. В.С. Кравців. – 2013. – 336 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
 14. Кифяк В. Ф. (2003): Організація туристичної діяльності в Україні. Навчальний посібник. Чернівці. 300 с. [Електронний ресурс] : https://tourlib.net/books_ukr/kyfjak.htm (дата звернення 1.11.2024).
 15. Крачило Н.П. Основи ведення туризму. – К.: Вища школа, 1980 – 117 с.
 16. Курортні ресурси України / під ред. М. С. Лободи. – К. : ЗАТ «Укрпрофоздоровниця», ТАМЕД, 1999. – С. 308-311.
 17. Курортні ресурси України / під ред. М. С. Лободи. – К. : ЗАТ «Укрпрофоздоровниця», ТАМЕД, 2005. – С. 315-318.
 18. Мельниченко С. В. (2010): Івентивний менеджмент суб'єктів туристичної діяльності. Економічні науки: зб. наук. праць Луцького НТУ. Серія «Економіка та менеджмент». Вип. 7 (26). Ч. 2. С. 224-232.
 19. Національний природний парк «Синевир» [Електронний ресурс] : <https://synevyr-park.in.ua/> (дата звернення 10.10.2024).

20. Олексюк Г. В., Ангелко І. В., Самотій Н. С. (2020): Івент-індустрія: розвиток та проблеми в Україні. Регіональна економіка. № 3 (97). С. 120-130.
21. Палац графів Шенборнів-Бухгаймів [Електронний ресурс] : <https://www.karpaty.info/ua/uk/zk/mk/s.karpaty/sights/palace/> (дата звернення 10.10.2024).
22. Папп Василь, Бошота Неля. Роль подієвого туризму у регіональному розвитку країни. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 3, No. 4, 2024, pp. 109-117. doi: 10.46299/j.isjmef.20240304.10.
23. Парфіненко А. Ю. (2015) : Подієвий туризм як чинник формування туристичної привабливості міста. *Географія та туризм*. Вип. 34. С. 144-154. [Електронний ресурс] : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2015_34_17 (дата звернення 31.09.2024).
24. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення, розташованих у Закарпатській області станом на 01.01.2012 року [Електронний ресурс] : http://ecozakarpat.gov.ua/?page_id=13 (дата звернення 13.10.2024)
25. Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення, розташованих у Львівській області станом на 01.01.2012 року [Електронний ресурс] : http://www.ekology.lviv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=146&Itemid=76 (дата звернення 13.10.2024)
26. Писарева І. В., Радіонова О. М., Приходько М. Д. (2020). Розвиток подієвого туризму та його вплив на просування території. *Економічний простір*. № 161. С. 104-109. [Електронний ресурс] : <https://doi.org/10.32782/2224-6282/161-19> (дата звернення 1.10.2024).
27. Повалій Т. Л., Світайло Н. Д. (2021) : Івент-менеджмент : навчальний посібник. Суми. 198 с
28. Подієвий туризм. Офіційний сайт фестивалю «Oktoberfest» [Електронний ресурс] : <https://www.oktoberfest.de/en> (дата звернення 2.10.2024).

29. Про схвалення Концепції розвитку гірських територій українських Карпат Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 03.04.2019 № 232-р.
30. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. Ст. 24. [Електронний ресурс] : 168 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення 30.09.2024).
31. Пуцентейло П. Р. (2007) : Економіка і організація туристично-готельного підприємництва. Навчальний посібник. Київ. 344 с. [Електронний ресурс] : https://tourlib.net/books_ukr/pucentejlo.htm (дата звернення 1.11.2024).
32. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. - Київ : Наук. думка, 1970 - 1980. Том 10, 1979.
33. Смаль І. В. (2010) : Туристичні ресурси світу: навчальний посібник. Ніжин. 336 с. [Електронний ресурс] : https://tourlib.net/books_ukr/smali4.htm (дата звернення 1.11.2024).
34. Собашко В. Гірськими стежками Карпат. Прикарпаття. Довідник-путівник. – Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2001. – 296с.
35. Сокол Т. Г. (2006): Основи туристичної діяльності: підручник. Київ. 264 с.
36. Сокол Т. Г. (2012): Педагогічні умови навчально-методичного забезпечення професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 Київ. 315 с.
37. Сокол Т. Г. Основи туристичної діяльності. Підручник / За заг. ред. доктора пед. наук, проф. Орлова В.Ф. - К.: Грамота, 2006. – 264 с.
38. Тищенко П. В. Теоретичні аспекти та розвиток подієвого туризму регіону [Електронний ресурс] / П. В. Тищенко. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/tyschenko.htm (дата звернення 31.09.2024).

39. Устименко Л. М. (2013): Подієвий туризм як історико-культурне явище. *Культура і сучасність*. № 1. С. 88–92. [Електронний ресурс] : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kis_2013_1_17 (дата звернення 31.09.2024).
40. Чаплінський Ю. Б. (2011) : Теоретичні аспекти сутності дефініції «туризм». *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. Вип. 3. С. 236-241. [Електронний ресурс] : http://chteiknteu.cv.ua/herald/content/download/archive/2011/v3/NV-2011-V3_42.pdf (дата звернення 30.09.2024).
41. Чернівецька область. Екологічний паспорт регіону [Електронний ресурс] : [www.eco-bukovina.com.ua /activity/environmental-state-region.html](http://www.eco-bukovina.com.ua/activity/environmental-state-region.html) (дата звернення 15.10.2024)
42. Шиманська Д. В. (2011): Туризм як соціально-економічне явище: імперативи розвитку. [Електронний ресурс] : http://eprints.zu.edu.ua/21767/1/eui_2011_2_58.pdf (дата звернення 30.09.2024)
43. Щука Г.П. Подієвий туризм : навч.-метод. посіб. / Г. П. Щука. – Берегове: ЗУІ, 2023. – 171 с
44. Щука Г.П. Щ 94 Подієвий туризм : навч.-метод. посіб. / Г. П. Щука. – Берегове: ЗУІ, 2023. – 171 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

№ за пор.	Назва родовища, місце-знаходження	Мінералізація, г / дм ³	Запаси підраховані за-тверджені, тис. м ³	Сучасне викорис-тання	Перспек-тивне використання
1.	«Синяцьке» с. Синяк Закарпатської обл.	2,2	10	Не викор.	Перспект.
2.	«Черченське» с. Черче Івано-Франківської обл.	1,25-2,68	383	Курорт «Черче»	
3.	«Книселівське» с. Книсело Львівської обл.	1,58	1099	Не викор.	Передбачається викор. в санат.-курорт. компл.
4.	«Оболонське» м. Долина Івано-Франківської обл.	0,2-0,45	213	Не викор.	Перспект.
5.	«Нинівське» с. Жулін Львівської обл.	0,1-0,4	27	Не викор.	Перспект.
6.	«Великолюбінське» смт. Великий Любін Львівської обл.	3,4	377	Курорт «Любін Великий»	
7.	«Немирівське» смт. Немирів Львівської обл.	2,0	40	Не викор.	Перспект.
8.	«Шкло» смт. Шкло Львівської обл.	1,7	36	Епізодич. санатор. «Шкло»	

Рис. А.1. Родовища торфових грязей (пелеоїдів) Карпатського регіону [37]

	Усього, м ³ /добу	Частка від загальнодержавного показника, %
Закарпатська обл. – всього	21878,2	8,0
<i>у тому числі:</i>		
експлуатаційні запаси	4368,4	6,8
розвідані запаси	14947,6	20,9
прогнозні ресурси	2562,2	1,9
Івано-Франківська обл. – всього	13634,3	5,0
<i>у тому числі:</i>		
експлуатаційні запаси	-	-
розвідані запаси	13274	0,5
прогнозні ресурси	360,3	9,6
Львівська обл. – всього	113873,6	41,5
<i>у тому числі:</i>		
експлуатаційні запаси	1284	2,0
розвідані запаси	3329,6	4,66
прогнозні ресурси	109259	79,0
Чернівецька обл. – всього	3818,3	1,4
<i>у тому числі:</i>		
експлуатаційні запаси	240,8	0,4
розвідані запаси	34,5	0,05
прогнозні ресурси	3543	2,6
Карпатський регіон – всього	153204,4	55,9
<i>у тому числі:</i>		
експлуатаційні запаси	5893,2	9,2
розвідані запаси	18672	26,1
прогнозні ресурси	128638,2	93,1
Україна – всього	273977,2	100
<i>у тому числі:</i>		
експлуатаційні запаси	64238,9	100
розвідані запаси	71515,1	100
прогнозні ресурси	138223,2	100

Рис. А.2. Баланс ресурсів мінеральних вод Карпатського регіону (станом на 01.01.1996 р.) [37]

	Рік створення	Місце знаходження, область	Загальна площа, га	Площа земель у постійному користуванні, га
Природні заповідники				
Горгани	1996	Івано-Франківська	5344,0	5344,0
Розточчя	1984	Львівська	2084,5	2084,5
Разом			7428,5	7428,5
Біосферні заповідники				
Карпатський	1993	Закарпатська	58035,8	31977,0
Разом			58035,8	31977,0
Національні природні парки				
Верховинський	2010	Івано-Франківська	12022,9	12022,9
Вижницький	1995	Чернівецька	7928,4	7013,4
Галицький	2004	Івано-Франківська	14684,8	12159,3
Гуцульщина	2002	Івано-Франківська	32271,0	7606,0
Зачарований край	2009	Закарпатська	6101,0	5649,0
Карпатський	1980	Івано-Франківська	50303,0	38591,0
Північне Поділля	2010	Львівська	15587,92	5434,4
Синевир	1989	Закарпатська	42704,0	27208,0
Синьогора	2009	Івано-Франківська	10866,0	10866,0
Сколівські Бескиди	1999	Львівська	35684,0	24702,0
Ужанський	1999	Закарпатська	39159,3	14904,6
Хотинський	2010	Чернівецька	9446,1	3109,9
Яворівський	1998	Львівська	7108,0	2915,0
Разом			283866,42	172181,5

Рис. А.3. Основні об'єкти природно-заповідного фонду Карпатського регіону (станом на 01.01.2012 р.) (складено за авторами [38, 39, 40, 41, 42])

	Рік створення	Місце знаходження, область	Загальна площа, га	Площа земель у постійному користуванні, га
Регіональні ландшафтні парки				
Верхньодністровські Бескиди	1997	Львівська	8536,0	
Гуцульщина	1997	Івано-Франківська	17729,0	
Дністровський	1993	Івано-Франківська	19656,0	
Знесіння	1993	Львівська	312,0	
Надсянський	1997	Львівська	19428,0	
Поляницький	1996	Івано-Франківська	1070,0	
Притисянський	2009	Закарпатська	10330,66	
Равське Розточчя	2007	Львівська	19103,0	
Синяк	2011	Закарпатська	4631,2958	
Чернівецький	1996	Чернівецька	21501,5	
Черемоський	1997	Чернівецька	22103,3	
Разом			144400,7558	
Всього			493731,4758	2115877,0

Рис. А.4. Регіональні ландшафтні парки Карпатського регіону (станом на 01.01.2012 р.) (складено за авторами [38, 39, 40, 41, 42])

Рис. А.5. Додатки до радіального виходу №1 (складено автором)

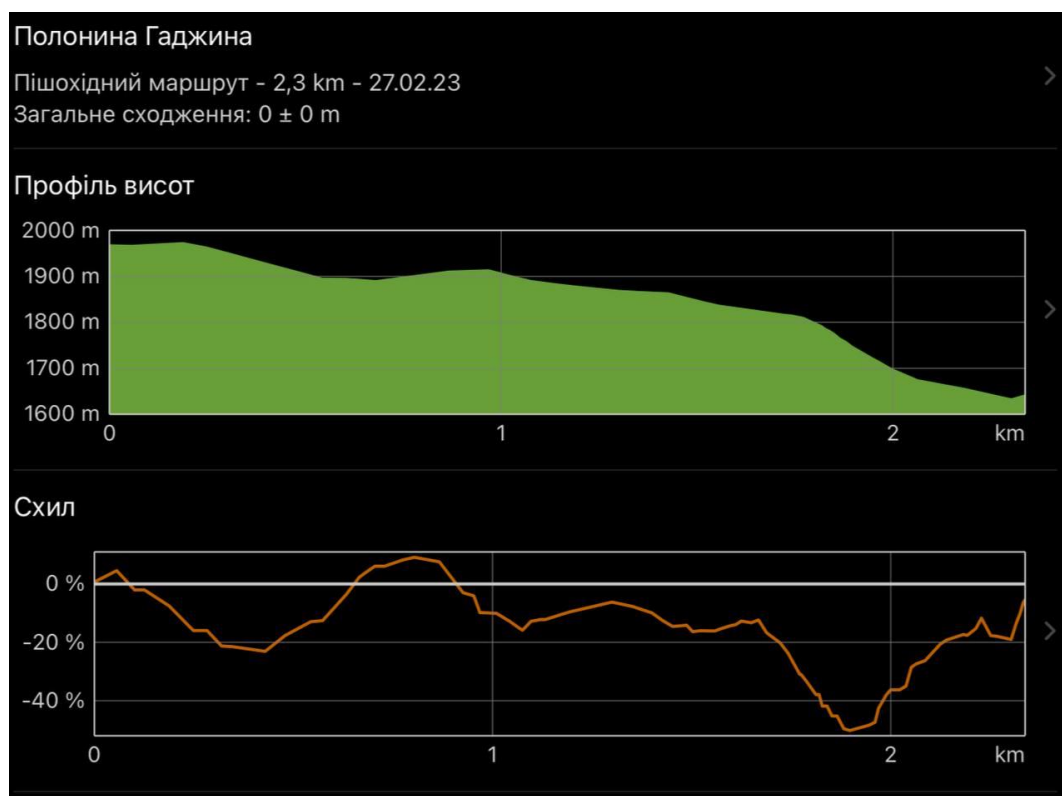

Рис. А.6. Додатки до радіального виходу №3 (складено автором)

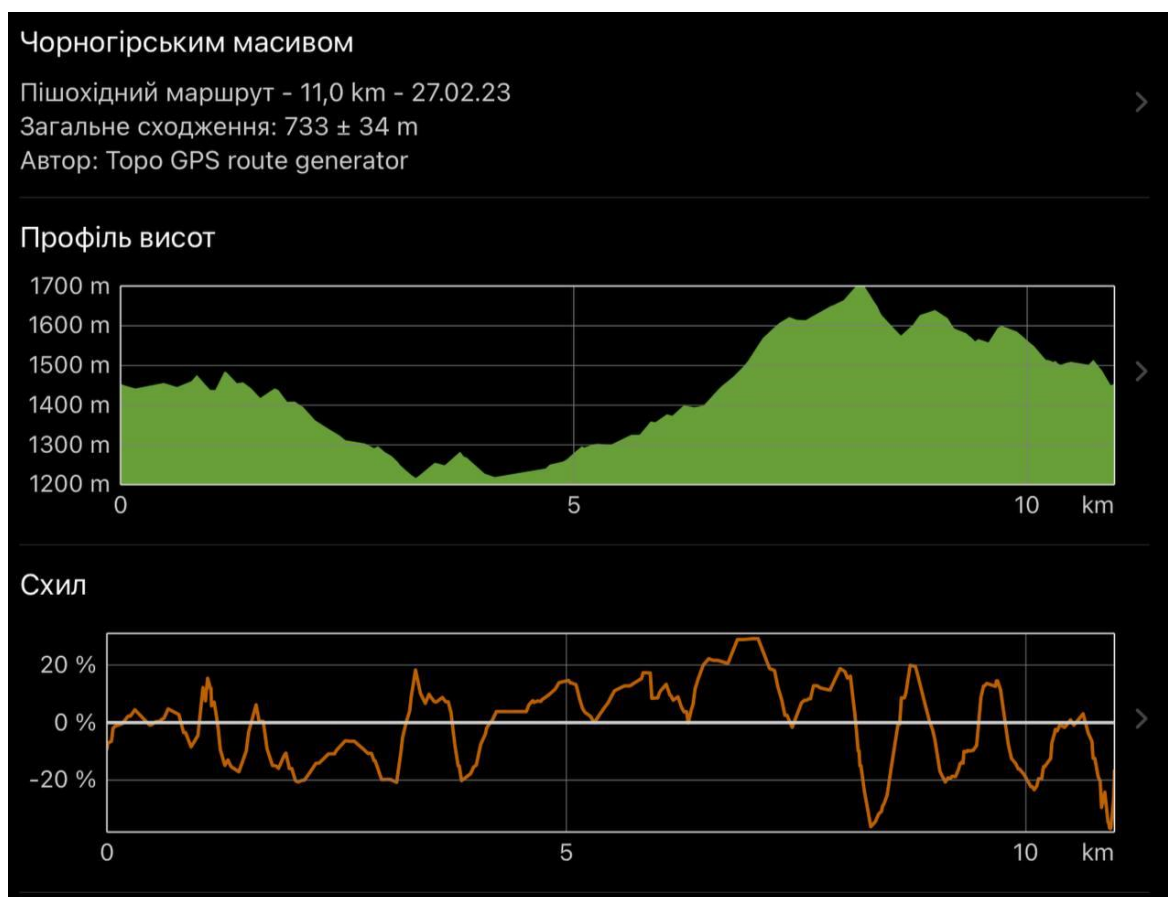

Рис. А.7. Додатки до радіального виходу №3 (складено автором)

Загальне сходження	2920 ± 142 m
Середній бал підйому	13 %
Загальний спуск	3258 ± 142 m
Середній бал спуску	12 %
Максимальна висота	2013 m
Мінімальна висота	518 m
Середня висота	1557 m

Рис. А.8. Деталі до досліджуваного профілю висот за програмою Торо GPS
 (складено автором)

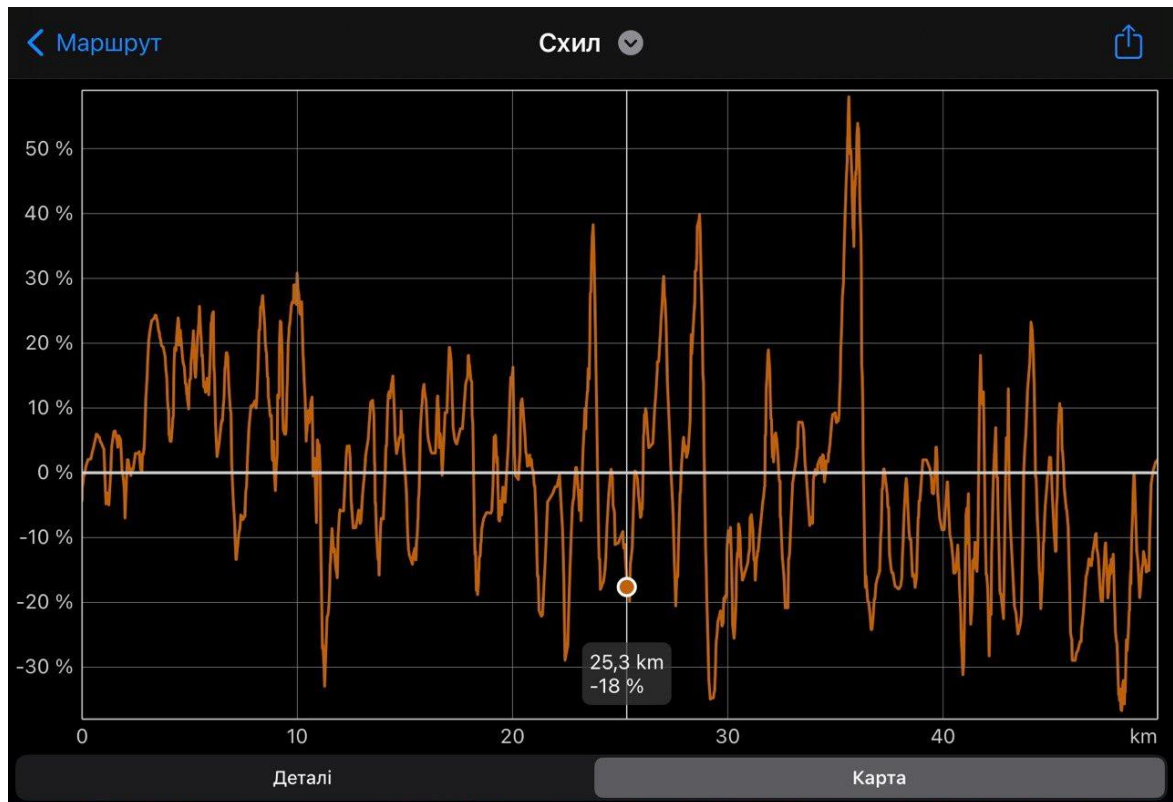

Рис. А.9. Графік схилу досліджуваного маршруту (складено автором)

Переваги	Недоліки
<ol style="list-style-type: none"> 1. Значні потенційні можливості для розвитку рекреації і туризму, що не використовуються. 2. Розвиток лікувально-оздоровчого і гірськолижного туризму, спелеотуризму (Буковина). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нерівномірність розвитку рекреаційно-туристичної сфери: значна територіальна диференціація у господарському використанні рекреаційного потенціалу. 2. Слабка комунікаційна доступність територій, перспективних для освоєння в туристично-рекреаційних цілях. 3. Невідповідність комфортності та організаційно-економічного механізму функціонування рекреаційної інфраструктури міжнародним нормам і стандартам. 4. Скорочення чисельності сенаторно-курортних, відпочинкових закладів та їх місткості.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Значний резерв для розширеного розвитку туризму: гірськолижного, екотуризму, пішохідного, сільського зеленого тощо. 2. Залучення приватного сектору до рекреаційно-туристичної діяльності. Розширення присутності на міжнародному ринку туристичних послуг. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Посилення рекреаційно-туристичної діяльності у прилеглих конкурентних регіонах: Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія. 2. Вплив кліматичних, еколого-економічних та інших чинників на розвиток рекреаційно-туристичної галузі. 3. Тривала відсутність змін у законодавстві щодо підтримки приватних ініціатив у розвитку туристичної діяльності.

Рис. А.10. SWOT-аналіз розвитку рекреації і туризму в Карпатському регіоні та можливостей реалізації подальших його перспектив [35]